

TARTU ÜLIKOOL

Kalle Nigola

PROKURATUUR NSV LIIDUS

TARTU 1990

TARTU ÜLIKOOL

Kriminaalõiguse ja -protsessi kateeder

Kalle Nigola

PROKURATUUR NSV LIIDUS

Õppevahend õigusteaduskonna üliõpilastele

Tartu 1990

Kinnitatud õigusteaduskonna nõukogus
17. novembril 1989. a.

Retsenseerinud V. Kuus, A. Siibak

SISUKORD

Saateks	4
1. PEATÜKK	
<i>Prokuratuur kui kõrgeima järelevalve organ seaduste täpse täitmise üle</i>	5
§ 1. Prokurörijärelevalve mõiste	5
§ 2. Prokuratuuri ülesanded ja tegevuse põhisuunad	10
1. Prokuratuuri ülesanded	10
2. Prokuratuuri tegevuse põhisuunad	13
§ 3. Prokuratuuri korralduse ja tegevuse põhimõtted	23
2. PEATÜKK	
<i>Prokuratuuriorganite süsteem ja struktuur</i>	39
§ 1. Prokuratuuriorganite süsteem	39
§ 2. NSV Liidu peaprokurör. NSV Liidu Prokuratuur ...	41
§ 3. Liiduvabariigi prokuratuur	51
§ 4. Autonoomse vabariigi , krai, oblasti, linna, autonoomse oblasti ja autonoomse ringkonna prokuratuur	54
§ 5. Eriprokuratuurid	58
1. Sõjaväeprokuratuur	58
2. Transpordiprokuratuur	62
3. Muud eriprokuratuurid	64
3. PEATÜKK	
<i>Prokuratuuri isikkoosseisu puutuvad eriküsimused</i>	67
§ 1. Prokuröri ja uurija ametikohale nimetatavale isikule esitatavad nõuded	67
§ 2. Prokuratuuritöötajate auastmed	69
§ 3. Prokuratuuritöötajate ergutused ja vastutus	71

SAATEKS

Käesolevas õppevahendis käsitletakse peaaesjalikult NSV Liidu prokuratuuri korraldust. Selle mõiste sisu kohta vt. 1. ptk. § 3. Puudutatud on ka prokuratuuriorganite tegevuse korda. Põhjalikumalt vaadeldakse seda vanematel kursustel õpetatavates ainetes, ennekõike aines "Prokurörijärelevalse NSV Liidus".

Prokuratuuriorganite korraldus ja tegevuse kord on kompaktselt kindlaks määratud NSV Liidu 30. novembri 1979. a. seadusega "NSV Liidu prokuratuurist"*, mis aga ei vasta enam tänapäeva nõuetele. Töötatakse välja selle seaduse uut redaktsiooni. Seetõttu võib õppevahend lugejani jõudmisel olla osaliselt juba vananenud, mistõttu seda tuleb kasutada kõrvuti "Seadusega" uues redaktsioonis. Võimalikud on muudatused teisteski prokuratuuri korraldust reglementeerivates aktides.

Seni on üsna mitmeid prokuratuuri korraldusse puutuvaid küsimusi lahendanud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium. Nüüd läheb osa nendest üle NSV Liidu Ülemnõukogu võimkonda, kuid millised nimelt, ei ole veel teada. Sellepärast, kui mingi küsimuse jäämine NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi lahendada näib küsitavana, mainitakse vastavat küsimust reglementeeriva organina lihtsalt NSV Liidu kõrgeimat riigivõimuorganit.

Õppevahendis on kasutatud normatiivmaterjali seisuga 1. juuli 1989.

Autor

* Edaspidi "Seadus"[16].

1. peatükk

PROKURATUUR KUI KÕRGEIMA JÄRELEVALVE ORGAN SEADUSTE TÄPSE TÄITMISE ÜLE

§ 1. Prokurörijärelevalve mõiste

Sotsialistliku seaduslikkuse elluviimine on paljude riigorganite, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide*, samuti ametiisikute kohustus. Näiteks teostab kaubanduseeskirjade täitmise üle kõige vahetumat kontrolli kaupluse juhataja (müüjate, kontrolörkassapidajate jt. üle). Tema enda tegevuse seadusele vastavust peab kontrollima eelkõige kohalik kaubandusorganisatsioon (täitevkomitee kaubandusvalitsus, tarbijate kooperatiiv jne.). Viimati nimetatut tegevust jälgib omakorda nii täitevkomitee kui ka kõrgemalseisev kaubandusorganisatsioon, näiteks kaubandusministeerium. Selle vastu, kuidas täidetakse seadusi ministeeriumis, tunneb huvi vastav ministrite nõukogu. Jne. Seaduste järgimise kontrollimine ei ole aga mainitud organisatsioonide ja ametiisikute põhifunktsioon, see on nende põhiülesande täitmise üks meetodeid.

On siiski ka niisuguseid organeid ja organisatsioone, kelle peamiseks ülesandeks on seaduste täpse täitmise tagamine — riikliku tuletõrjajärelevalve organid, jahieeskirjade järgimise riikliku järelevalve organid, rahvakontrolli organid jt. Eriline koht on nende hulgas aga prokuratuuril.

Prokuratuuri funktsioon on fikseeritud NSV Liidu konstitutsiooni §-s 164, kus öeldakse: "Kõrgeim järelevalve seaduste täpse ja ühetaolise täitmise üle kõigi ministeeriumide, riiklike komiteede ja keskasutuste, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide, kohalike rahvasaadikute nõukogude täitvate ja korraldavate organite, kolhooside, kooperatiivsete ja muude

* Edaspidi "organisatsioonid", kui ei taheta mõnda nendest eraldi rõhutada ega tsiteerida või kommenteerida seadust.

ühiskondlike organisatsioonide, ametiisikute, samuti kodanike poolt pannakse NSV Liidu peaprokuröridele ja temale alluvatele prokuröridele". Prokuröride teostatavat järelevalvet nimetatakse niisiis kõrgeimaks. Selleks on mitu kaalutlust.

Esiteks. Kõige kõrgemat järelevalvet (või kontrolli) seaduste täitmise üle on õigustatud teostama NSV Liidu kõrgemad riigivõimuorganid — NSVL Rahvasaadikute Kongress ja NSVL Ülemnõukogu. Niisugune järelevalve laieneb eranditult kõigile riigiorganitele, ka nendele, kelle üle prokurör järelevalvet et teosta, samuti prokuratuuriorganitele enestele. Selle teostamine kogu täiuses oleks kõrgematel riigivõimuorganitel aga raske, mistõttu nad loovadki erilise riigiorganite süsteemi prokuratuuri näol, kes nende nimel ja nende antud volituste piires jälgib seaduste täitmist. Tegutsemine NSVL kõrgemate riigivõimuorganite volitusel, võib ka öelda, et nende funktsioonide jätkamine ongi peamine asjaolu, mille tõttu prokurörijärelevalvet nimetatakse kõrgeimaks.* Teised organisatsioonid kontrollivad seaduste täitmist mitte kogu riigi, vaid enda nimel.

Teiseks. Prokuratuuri ülesanded on tunduvalt avaramad kui ühegi teise organisatsiooni omad seaduslikkuse kindlustamise alal. Prokuratuur kaitseb igasuguste rünnete eest nii NSV Liidu ühiskonnakorda, poliitilist ja majandussüsteemi, kodanike õigusi ja vabadusi kui ka riiklike ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ning seaduslikke huve ("Seaduse" § 2). Seevastu mõne teise organisatsiooni tegevus saab praktiliselt kaasa aidata vaid osa mainitud objektide kaitsele, näiteks riiklike tuletõrjeorganite tegevus peaaesjalikult sotsialistliku majandussüsteemi ja kodanike õiguste kaitsele.

Kolmandaks. Prokurörid teostavad järelevalvet seaduste täpse ja ühetaolise täitmise üle paljude organisatsioonide, samuti ametiisikute ja kodanike poolt. Prokurörijärelevalvele alluvad ka need organisatsioonid, kelle otseseks ülesandeks on

* Võib-olla oleks õigem nimetada prokurörijärelevalvet eesti keeles kõrgeimaks (vene keeles высший). Kõrgeim oleks kõrgemate riigivõimuorganite teostatav järelevalve või kontroll.

järelevalve- ja kontrollifunktsioon. Teisisõnusti: prokurörijärelevalve laiub kõigile eluvaldkondadele. Teised organisatsioonid ja ametiisikud aga jälgivad seaduste täitmist ainult kas mingi ametkonna raames (näiteks kaubandusministeerium üksnes oma ministeeriumi süsteemis) või mingis valdkonnas ametkonnast hoolimata (näiteks riiklikud tuletõrjeorganid kontrollivad tuleohutuse eeskirjadest kinnipidamist kõigis ametkondades).

Neliandaks. Prokurörid ei piirdu seaduserikkumiste konstateerimisega ja süüdlase vastutusele võtmisega või selleks menetluse algatamisega. Nad esitavad vastavatele organisatsioonidele nõudeid seaduserikkumiste ning nende põhjuste ja soodustingimuste kõrvaldamiseks, mille täitmine on kõigile, kellele see esitati, kohustuslik. Teistel ametiisikutel niisuguste nõuete esitamise õigus puudub.

Prokurörijärelevalve olemuse paremaks mõistmiseks on tarvis teada veel järgmist.

Muude organisatsioonide kontroll seaduste täitmise üle on üheks madalamalseisvate organisatsioonide juhtimise meetodiks. Alluvate organisatsioonide juhtimise käigus kontrollitakse mitte ainult seadustest kinnipidamist, vaid ka majandusliku, organisatoorse, kultuurilis-kasvatuseliku jne. tegevuse õigsust, otstarbekust ja tulemuslikkust (kuidas on mingis tehases lood plaani täitmisega, kui rentaabliht tehase töötab, kuidas on korraldatud töötajate kvalifikatsiooni tõstmine, millised on töötajate olmetingimused jne.). Juhtimise käigus võidakse sekkuda juhivate organisatsioonide majandus- või haldustegevusse. Veelgi enam — kõrgemalseisval organisatsioonil on õigus tühistada alluvate organisatsioonide ja ametiisikute ebaseaduslikke õigusakte ja toiminguid ning võtta seadust rikkunud või muus taunitavas süüdi olevad isikud distsipliinaarvastutusele.

Prokuratuuril niisugused volitused puuduvad. Prokuratuur ei juhi teiste organisatsioonide ja ametiisikute tegevust. Need temale ei allu ja ta ei valitse neid. Seepärast pole prokuratuuril õigust sekkuda teiste organisatsioonide operatiivsesse tegevusse, välja arvatud kohtueelse uurimise organid. Prokurör annab mingi organisatsiooni tegevusele hinnangu üksnes seaduste järgimise seisukohalt. Prokurörivõimu kasutamise

aluseks on ainult seaduserikkumine. Seejuures prokurör ise ei tühista ega muuda ebaseaduslikke õigusakte ja toiminguid (välja arvatud kohtueelse uurimise organite määrused ja toimingud). Ta vaid protestib need ja nõuab seaduserikkumise kõrvaldamist. Järelevalve teostamisel võib prokurör tõstatada küsimuse seaduserikkuja administratiiv- või distsiplinaarvastutusele võtmisest, ise ta neid karistusi ei kohalda. Kui seadust rikkunud isiku käitumises on kuriteo tunnused, võib prokurör algatada kriminaalasja. Selle isiku kriminaalkorras karistamise aga otsustab juba kohus.

Ka osa prokuröri toimingutest kujutavad endast kontrollimist (käskkirjade seaduselevastavuse kontrollimine, kodanike administratiivkorras kinnipidamise seaduslikkuse kontrollimine jne.). Kontrollimine on üks järelevalve meetodeid, eesmärgiks seaduserikkumiste avastamine või tuvastamine. Prokurörijärelevalve sisusse kuulub ka seaduserikkumistele reageerimine.

Prokurörijärelevalve on seega riikliku tegevuse iseseisev vorm (seadusandliku, täitev-korraldava ning õigusemõistmise kõrval). Seda võib defineerida kui NSV Liidu kõrgema riigivõimuorgani nimel toimuvat NSV Liidu peaprokuröri ja temale alluvate prokuröride tegevust seaduste täpse ja ühetaolise täitmise tagamiseks kõigi riigiorganite, ettevõtete, asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt.

Prokuröri tegevust kajastavad mõisted *prokurörijärelevalve* ja *kõrgeim järelevalve* on identsed.

Prokurörijärelevalve iseloomustamisel kasutatakse kõrvuti väljendeid *seaduste täpne täitmine* ja *seaduste ühetaoline täitmine*. Nende mõistete piiritlemise kohta vt. käesoleva peatüki § 3 alapunkti 4. Siinkohal aga mõned märkmed mõiste *seadus* selgitamiseks.

Seadusteks selle sõna täpses tähenduses on NSV Liidu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide kõrgemate riigivõimuorganite aktid. Seaduses "NSV Liidu prokuratuurist" on seadustega, mille täitmist prokuratuur peab jälgima, võrdsustatud ka NSV Liidu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumide seadlused ja ministrite nõukogude määrused (§ 22). Kuna ülemnõukogude presiidiumid

nüüd enam ei anna normatiivset laadi seadlusi, siis prokurörijärelevalve sfäär selle võrra aheneb. Küll saab prokuratuur jätkata järelevalvet ministrite nõukogude määruste täitmise üle. Kas see on aga põhjendatud? Väärrib tõsist tähelepanu seisukoht, et seadust tuleb hakata mõistma rangelt konstitutsioonilises tähenduses, s.t. kui kõrgema riigivõimuorgani akti [4, lk. 7; 5].

Tegelikkuses on mõistet *seadus* veelgi laiemalt tõlgendatud. Mille muuga seletada näiteks seda, et NSV Liidu peaprokurör on oma alluvatelt nõudnud järelevalvet ka ministriumide kinnitatud eeskirjade ja muude ametkondlike aktide täitmise üle. Nii tehti peaprokuröri 9. märtsi 1988. a. juhises prokuröridele ülesandeks mitte jätta reageerimata signaalidele puuduste kohta rituaalteenuste osutamises matuste korraldamisel, 7. aprilli 1988. a. juhises aga heideti prokuröridele ette seda, et nad ei pööra vajalikku tähelepanu loomade nülgimise korda reglementeerivate aktide täitmise jälgimisele ja on kõrvale jäänud abist elanikkonnale noorloomade ja lindude muretssemisel.

NLKP 19. konverentsil seati ausse põhimõte, et lubatud on kõik, mis pole keelatud seadusega. Kui seaduse all pidada silmas igasugust normatiivakti, võib mainitud põhimõte kaotada reaalse tähenduse. Seda põhjusel, et senine ametkondlik ja kohalik normilooming ei ole kannatanud kõikvõimalike keeldude puuduse all ja on mi mõnigi kord nullinud seaduses ettenähtud õigusi. Veelgi enam — pole raske leida ametkondlike juhiseid, mis on vastuolus seaduse või isegi põhiseadusega. Niisuguste aktide elluviimisele kaasaaitamine prokuratuuri poolt oleks vastuolus prokuratuuri ülesannetega.

Sellepärast olgu veel kord rõhutatud, et NSV Liidu konstitutsioon on prokuratuurile pannud kõrgeima järelevalve just nimelt seaduste, mitte aga muude aktide täitmise üle. Viimati nimetatute täitmist peavad kontrollima teised organid.

§ 2. Prokuratuuri ülesanded ja tegevuse põhisuunad

1. Prokuratuuri ülesanded

Võib eristada prokuratuuri üldisi ülesandeid, mille täitmiseks on mõeldud prokuratuuri tegevuse iga suund (liik), ja prokuratuuri tegevuse eri suundade spetsiifilisi ülesandeid.

Prokuratuuri üldised ülesanded* on formuleeritud "Seaduse" §-s 2.

Kõigepealt öeldakse seal, et prokuratuuri tegevus on suunatud sotsialistliku seaduslikkuse ja õiguskorra** igakülgele kindlustamisele. Seda oleks õigem lugeda prokuratuuri tegevuse eesmärgiks. Kui sotsialistlik seaduslikkus ja õiguskord on lõplikult kindlustunud, siis vajadus prokuratuuri järele kaob.

Prokuratuuri ülesandeid määratledes nimetab "Seaduse" § 2 need objektid, mida prokuratuur kaitseb igasuguse ründe eest. Mõeldakse rünnet kriminaalkorras karistatava teoga, administratiivõiguserikkumisega, tsiviilõiguserikkumisega jne.

Kõigepealt mainitakse NSV Liidu konstitutsiooniga kindistatud NSV Liidu ühiskonnakorda, poliitilist ja majandussüsteemi. Nende kaitsmine igasuguse ründe eest on prokuratuuri esmajärguline ülesanne, sest ühiskonnakorra, poliitilise ja majandussüsteemi tugevusest oleneb riigiaparaadi ja majandusmehhanismi funktsioneerimise täpsus, kodanike õiguste

* Enne "Seadust" kehtinud "NSV Liidu prokurörijärelevalve põhimääruses" mainiti mitte prokuratuuri, vaid kõrgeima järelevalve teostamise ülesandeid (§ 2). Nüüd prokuratuuri ülesannete fikseerimine on arvatavasti tingitud sellest, et kui "Põhimääruse" kohaselt oli prokuratuuri funktsiooniks peale kõrgeima järelevalve teostamise vaid kuriteo toimepanemises süüdi olevate isikute kriminaalvastutusele võtmine, siis "Seadus" paneb prokuratuurile hoopis rohkem kohustusi. Ülesanded on prokuratuuri sellelgi tegevusel.

** Seaduslikkus on kõigile riigigorganeile, ettevõtetele, asutustele, organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele esitatav nõue täita seaduste ettekirjutusi. Õiguskord on seevastu tegelikkus, realiseerunud seaduslikkus. Mida rohkem ja täpsemalt seadusi täidetakse, seda tugevam on õiguskord.

ja vabaduste realiseerimise võimalikkuse aste, rahva elujärg jne. Kõik NSV Liidu kodanikud on kohustatud kaasa aitama Nõukogude riigi võimsuse tugevdamisele ennekõike oma kohusetundliku tööga, töödistsipliini teadliku järgimisega, sotsialistliku omandi hoidmise ja suurendamisega, ausa teenistusega NSV Liidu relvajõududes, sotsialistliku ühiselu reeglite austamisega jne.

Nõukogude riik mitte ainult nõuab kodanikelt õigusnormide täpset täitmist, vaid ka garanteerib neile kaitse riigiorganite, organisatsioonide, ametiisikute ja teiste ühiskonnaliikmete võimalike mitteõiguspäraste tegude eest (vt. NSV Liidu konstitutsiooni §-d 57 ja 58). Kodanike õiguste realiseerimisel ja vabaduste tagamisel on sotsialistliku riigi tugevdamise eesmärk. Sellepärast on prokuratuuri ülesandeks kaitsta igasuguste rünnete eest samuti NSV Liidu konstitutsiooniga ja muude seadustega väljakuulutatud ning garanteeritavaid kodanike sotsiaal-majanduslikke, poliitilisi ja isiklikke õigusi ja vabadusi.

Kolmanda objektina, mida prokuratuur kaitseb igasuguste rünnete eest, nimetab "Seadus" riiklike ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ning seaduslikke huve. Nende kaitsmine aitab ühtlasi kaasa Nõukogude riigi tugevdamisele ning kodanike õiguste ja vabaduste realiseerimisele.

Lõpuks märgitakse "Seaduse" §-s 2, et kogu oma tegevusega soodustab prokuratuur ametiisikute ja kodanike kasvatamist konstitutsiooniliste kohustuste kohusetundliku täitmise, seaduste ja sotsialistliku ühiselu reeglite järgimise vaimus. See on prokuratuuril ka kasvatusfunktsioon. Silmas peetakse mitte ainult kasvatustööd n.-ö. sõnas ja kirjas (loengud, vestlused, ajalehekirjutised, õiguserikkumiste läbiarutamine kollektiivides, esinemine kohtuistungitel riikliku süüdistajana jne.). Parimaks kasvatajaks on õiguskorra tegelik tugevdamine — lõputegemine riisumistele, ebamajanduslikkusele, pillamistele, riigi petmisele jms. Kuni seda pole suudetud saavutada, on tarvis kõik õiguserikkumised päevalaule tuua ja nendele vastavalt reageerida.

Ei saa öelda, et Nõukogude prokuratuuriorganid on kõigi nimetatud ülesannete täitmisega seni edukalt toime tulnud. Nagu NSV Liidu peaprokurör ise on tunnistanud, vajanuksid tõhusamat kaitset Nõukogude inimeste õigused ja vabadused; prokurörijärelevalve piires on välja jäänud sotsiaalkultuuriline ja teenindussfäär, vähe tähelepanu on osutatud administratiivpraktikale [15, lk. 4]. Ega ühiskonna arengut pidurdavate kõikvõimalike bürokraatlike tõkete ja ametiisikute omavoli vastu võitleminegi ole olnud piisav.

Prokuratuuri üldiste ja spetsiifiliste ülesannete paremaks mõistmiseks järgmine näide.

Prokuratuuri tegevuse üheks põhisuunaks on järelevalve seaduste täitmise üle asjade arutamisel kohtus. Seda funktsiooni täites ei tohi prokurör juhinduda ainuüksi näiteks kodanike õiguste ja vabaduste kaitsmise ülesandest. Ta peab võrdsel määral kaitsma ka NSV Liidu ühiskonnakorda, poliitilist ja majandussüsteemi, samuti riiklike ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ning seaduslikke huve. Siiski on kõnesoleval funktsioonil ka spetsiifilised ülesanded, nimelt meetmete rakendamine selleks, et: täidetaks seaduse nõudeid asja igakülgse, täieliku, objektiivse ja õigeaegse arutamise kohta igas kohtuastmes; tehtaks asjas seaduslik ja põhjendatud kohtuotsus või -määrus; kohtuotsus või -määrus pöörataks vastavalt seadusele õigeaegselt täitmisele ("Seaduse" § 31). Neidsamu ülesandeid ei täida prokuratuur mõne teist laadi tegevusega, näiteks üldjärelevalvega. Selles mõttes võibki rääkida prokuratuuri tegevuse üksikute suundade ülesannetest. Need on fikseeritud "Seaduse" vastavaid tegevussuundi käsitlevates paragrahvides.

Prokuratuurile pandud ülesannete täitmiseks on prokurörile antud teatavad volitused (õigused, võimalus tegutseda teataval viisil ja teatavas suunas). Neid on kahte laadi — seadusterikkumiste väljaselgitamiseks ja nendele reageerimiseks. Seejuures oleks mõttetu rääkida prokuratuuri tegevuse kõikidele suundadele ühtsetest volitustest, silmas peetakse volitusi seoses konkreetse tegevussuunaga. Iga funktsiooni täitmiseks on prokuröril spetsiifilised volitused.

Prokurör tohib kasutada vaid talle seadusega antud volitusi, mitte aga neid endale ise oma suva järgi võtta. Prokurörile mingi volituse andmine tähendab ühtlasi talle vastava kohustuse panemist.

Prokuröri õiguspärased nõudmised seaduserikkumiste kõrvaldamiseks ja süüdlaste vastutusele võtmiseks on järelevalvealustele isikutele täitmiseks kohustuslikud. Prokurör aga ei tohi ette kirjutada, mil viisil tuleb seaduserikkumisi ning nende põhjusi ja soodustingimusi kõrvaldada, kuidas süüdlast karistada jne.

V.I. Leninilt on pärit termin *prokuröri võim*. Selle all mõeldakse prokuröride volituste kogumit järelevalve teostamisel, millel on imperatiivne iseloom (prokuröri ettekirjutus on täitmiseks kohustuslik).

2. Prokuratuuri tegevuse põhisuunad

1. "Seaduse" §-s 2 nimetatud ülesandeid täidab prokurör mitmesugusel viisil, peaasjalikult siiski seaduste täitmise üle kõrgeimat järelevalvet teostades.

Olenevalt järelevalve objektist ja nende õiguslike vahendite laadist, mille abil prokuratuur hoiab ära ja selgitab välja õiguserikkumisi ning reageerib neile, eristatakse nelja prokurörijärelevalve haru. See ei tähenda, et prokuratuur täidab mingit ülesannet üksnes ühe järelevalveharu vahendeid kasutades. Prokurörijärelevalve on tegelikult ühtne ning selle mõjususe saavutatakse tihti kõigi järelevalveharude vahendite rakendamise tulemusena. Nii on see näiteks puutuvalt võitluse sotsialistliku omandi kaitset käsitlevate seaduste rikkumiste ning kuritegevuse ja muude õiguserikkumiste vastu.

Nii prokurörijärelevalve harusid kui ka muid meetmete komplekse, mida prokuratuur kasutab tema ees seisvate ülesannete täitmiseks, nimetatakse prokuratuuri tegevuse põlisuundadeks. Nendega samas tähenduses võiks kasutada terminit *funktsioon* (ladina k. 'kohustus, tegevuse ring ja tähendus'). Funktsiooni mõistetakse aga ka laiemas mõttes — puutuvalt prokuratuuri kui prokuratuuri tegevuse peamisi

ülesandeid, peamisi suundi ja nende realiseerimise mehhanismi olemust [14, lk. 43].

Kõnesolevate mõistetega haakub mõiste *prokuratuuri pädevus* (vene k. компетенция). Sedagi sisustatakse erinevalt. Näiteks V. Rjabtsev arvab kompetentsi hulka funktsioonid ja volitused [13, lk. 50], A. Kozlov aga ülesanded ja volitused [6, lk. 15 ... 16].

“Seaduse” § 3 näeb ette 10 prokuratuuri tegevuse põhisuunda, millest esimesed neli on prokurörijärelevalve harud.

2. Prokurörijärelevalve harudest on seadusandlikes aktides esimesena nimetatud üldjärelevalvet ning prokuratuuriorganite struktuuri määratlevates aktides esikohale asetatud just seda järelevalvet korraldav struktuuriüksus (üldjärelevalve valitsus või osakond). Ent NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 6. veebruari 1989. a. otsusega “NSV Liidu Prokuratuuri struktuuri kohta” [18] senine üldjärelevalve valitsus likvideeriti, tema funktsioonid jaotati nelja uue valitsuse vahel (vt. 2. ptk. § 2). Vaevalt tingib see vajaduse loobuda mõistest *üldjärelevalve*.

“Seaduse” § 22 kohaselt mõeldakse üldjärelevalve all järelevalvet seaduste täitmise üle riigivalitsemisorganite, ettevõtete, asutuste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt. Seejuures peetakse riigivalitsemisorganitena silmas ministeeriume, riiklikke komiteesid ja keskasutusi, samuti kohalike rahvasaadikute nõukogude täitvaid ja korraldavaid organeid, organisatsioonidena aga nii riiklikke kui ka ühiskondlikke (kolhoosid, kooperatiivid jne.). Järelikult ei allu prokurörijärelevalvele ükski võimuorgan (rahvasaadikute nõukogud ja rahvasaadikute kongressid) ning kõrgemad riigivalitsemisorganid (kõik ministrite nõukogud). Prokuratuuri funktsiooniks on olnud nende organite aktide elluviimisele kaasaaitamine.

“Seaduse” §-s 22 tähendatud organitel ja organisatsioonidel, aga ka ametiisikutel on õigus anda käskkirju, juhendeid, korraldusi ja muid akte (näiteks linna täitevkomitee korraldus, tehase direktori käskkiri). Ametiisikud on volitatud muuski tegevuseks (andma suulisi korraldusi, lahendama kaebusi, määrama õiguserikkumise kohas administratiivkaristusi jne.). Prokurör peab jälgima, kas kõnesolevad aktid ja ametiisikute

korraldav tegevus on kooskõlas seadustega. Niisugune järelevalve moodustabki üldjärelevalve peamise sisu.

Seadusi peavad täitma samuti kodanikud ning prokuratuur jälgib nende poolt selle kohustuse täitmist. Silmas peetakse ennekõike niisuguseid seadusi, mis kehtestavad kodanike kohustused riigi ja ühiskonna ees — riikliku ja töödistsipliini järgimine, sotsialistliku omandi hoidmine ja tugevdamine, teiste isikute õiguste ja seaduslike huvide austamine, ühiskondliku korra kaitsele igati kaasaaitamine jne. Seaduste täitmine on iga NSV Liidu kodaniku konstitutsiooniline kohustus (NSV Liidu konstitutsiooni § 59).

Ükskõik kellepoolse seaduserikkumise avastamisel tekib prokuröril kohustus sellele reageerida. Reageerimisvormideks on: ettekirjutus seaduserikkumiste kõrvaldamise kohta; prokuröri hoiatus seaduserikkumiste lubamatuse kohta; protest üldjärelevalve korras (vt. "Seaduse" § 25); esildis üldjärelevalve korras (§ 26); õiguserikkumise laadist olenevalt määruse tegemine kriminaalasja, distsiplinaarmenetluse või administratiivõiguserikkumises menetluse algatamiseks; materjali üleandmine ühiskondlikele organisatsioonidele ühiskondliku mõjutamise vahendi kohaldamise otsustamiseks; abinõude rakendamine seaduserikkumisega tekitatud materiaalse kahju hüvitamiseks.

3. Järelevalve seaduste täitmise üle juurdlus- ja eeluurimisorganite (mõlemaid hõlmavalt uurimisorganid) poolt.

Uurimisorganite ülesanne on kõigi kuritegude väljaselgitamine ja neid toimepannud isikute vastutuse vältimatuse tagamine. Kohtuelse uurimise protsessuaalne kord on täpselt kindlaks määratud seadusega. Üksnes seadusest õige arusaamine ja seaduse kõrvalekaldumatu täitmine aitab kaasa tõe tuvastamisele konkreetses kriminaalasjas, soodustab õigusemõistmise efektiivsust ning garanteerib nii protsessiosaliste kui ka teiste kodanike õigused.

Vaadeldav järelevalve liik peab kaasa aitama sellele, et: ükski kuritegu ei jääks avastamata ega ükski kuriteo toimepannud isik ei pääseks seadusega kehtestatud vastutusest; kodanike kinnipidamine kuriteo toimepanemise kahtlustuse põhjal ei toimuks teisiti kui seadusega kehtestatud korras ja alus-

tel; mitte kedagi ei võetaks ebaseaduslikult ja põhjendamatult kriminaalvastutusele ega teisiti ebaseaduslikult kitsendataks kellegi õigusi; mitte kedagi ei vahistataks ilma kohtu otsuseta või prokurööri sanktsioonita; järgitaks kriminaalasja algatamiseks ja uurimiseks seadusega kehtestatud korda, nende uurimise tähtaegu ning protsessiosaliste ja teiste kodanike õigusi; kuritegude uurimisel järgitaks kõrvalekaldumatult seaduse nõudeid asja kõigi tehilolude igakülgse, täieliku ja objektiivse uurimise kohta, selgitataks välja nii süüdistatavat süüdistavad kui ka õigustavad, samuti tema vastutust raskendavad ja kergendavad asjaolud; selgitataks välja kuriteo toimepanemise põhjused ja soodustingimused ning rakendataks abinõusid nende kõrvaldamiseks ("Seaduse" § 28).

Prokuröridele on antud üsna suured volitused vältimaks, välja selgitamaks ja kõrvaldamaks seaduserikkumisi kohtueelses uurimisel, kaasa arvatud õigus sisuliselt lahendada uurimisel tõusetuvaid protsessuaalseid küsimusi (vt. "Seaduse" § 29).

4. Järelevalve seaduste täitmise üle asjade arutamisel kohtutes.

Seadus nõuab asja igakülgset, täielikku, objektiivset ja õigeaegset arutamist kohtus, seadusliku ja põhjendatud kohtuotsuse või -määruse tegemist ning selle õigeaegset ja ettenähtud korras täitmisele pööramist. Prokurör saab sellele suurel määral kaasa aidata. Selleks võtab ta osa kohtu korraldavas istungist ja asja kohtulikust arutamisest, kus esitab oma arvamuse tõusetunud küsimustes, protestib ebaseaduslikke ja põhjendamata kohtuotsuseid ja -määrusi ning kohtunike määrusi, kontrollib kohtuotsuste ja -määruste täitmisele pööramise seaduslikkust jne. (vt. "Seaduse" § 32).

Teostades järelevalvet seaduste täitmise üle asjade arutamisel kohtutes, ei ole prokuröridel niisuguseid korraldavat laadi volitusi nagu järelevalve teostamisel juurdlus- ja eeluurimisorganite tegevuse üle. Kohus on sõltumatu ja otsustab kõik küsimused iseseisvalt. Sellepärast puudub prokuröridel õigus rakendada vahetult meetmeid seaduserikkumiste kõrvaldamiseks, ta teeb seda kohtu kaudu. Prokurööri ettepanekud on kohtule kohustuslikud üksnes selles osas, millises need tuleb

tingimata läbi vaadata ja nende põhjal otsustus teha; kohus ei pea nõustuma prokuröri ettepaneku sisuga

5. Järelevalve seaduste järgimise üle kinnipidamiskohtades, eelvangistuskohtades, karistuste ja kohtu määratud muude sunnivahendite täitmisel.

Kuritegevusvastase võitluse edukuse üheks eelduseks on see, et kurjategijale kohaldatavad vahendid (eelvangistus, kriminaalkaristus, sundravi jt.) realiseeritaks ettenähtud korras. Karistuse üheks eesmärgiks on kurjategija parandamine ja ümberkasvatamine. Seda on võimalik saavutada vaid tingimusel, et kohtuotsuseid täitvate organite kogu tegevus on ranges vastavuses seadusega. Seaduslik peab olema ka nende organite ametiisikute tegevus. Karistust kandvad isikud aga peavad kõrvalekaldumatult järgima karistuste täideviimise korda ja tingimusi reguleerivate seaduste nõudeid. Prokuröri kohustuseks on jälgida, et kõiki märgitud nõudeid tööpoolest täidetakse. Selleks on talle antud üsna olulisi volitusi (vt. "Seaduse" § 43).

6. Prokuratuuri tegevuse viienda põhisuunana näeb "Seaduse" § 3 ette võitluse sotsialistliku omandi kaitset käsitlevate seaduste rikkumiste vastu ja muude seaduserikkumiste vastu rahvamajandussfääris. Selle põhisuuna eraldi nimetamisega rõhutatakse sotsialistliku omandi kaitse suurt tähtsust. Tegelikult peab prokurör võitlust kõnesolevate rikkumiste vastu kõigi järelevalveharude vahendeid kasutades.

Rahvamajanduse normaalsele funktsioneerimisele suunatud seadused kuuluvad mitme õigusharu valdkonda (kriminaalõigus, tsiviilõigus, haldusõigus, tööõigus jt.). Rahvamajandusele tekitavad kahju mitte ainult riisumised, vaid ka ebamajanduslikkus, riikliku ja töödistsipliini rikkumine, juurdekirjutused, puru silmaajamine, pillamine, ebakvaliteetse toodangu väljalaskmine jms. Seda soodustavad materiaalse ja rahaliste vahendite saabumise, hoidmise ja kulutamise halb arvestus, materiaalse vastutusega ametikohtadele kaadri valiku ebaõige praktika, sotsialistlikule varale tekitatud kahju kergekäeline kandmine riigi arvele jne.

Kõik organisatsioonid, ametiisikud ja kodanikud on kohustatud tagama rahva vara säilimist. Prokuratuurile on pandud kohustus neid selleks aktiivselt mõjustada. Seda tehakse

nii prokurörijärelevalve vahenditega kui ka muul viisil (partei- ja nõukogude organite informeerimine puudustest sotsialistliku vara säilitamisel konkreetsetes organisatsioonides, osavõtt mitmesugustest koosolekutest, kus arutatakse sotsialistliku vara kaitse küsimusi jne.).

7. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 16. juuni 1987.

a. seadlusega tunnistati prokuratuuri tegevuse iseseisvaks põhisuunaks võitlus nende seaduste rikkumise vastu, mis tagavad kodanike õigused ja seaduslikud huvid. Sellega rõhutatakse isikukaitse suurt tähtsust, mida seni on alahinnatud. Kõnesolevat funktsiooni saanuks edukalt täita siiski ka prokuratuuri tegevusega teistes põhisuundades.

8. Prokuratuuri tegevuse järgmiseks põhisuunaks on võitlus kuritegevuse ja muude õiguserikkumiste vastu, kuritegude uurimine, kuriteo toimepannud isikute kriminaalvastutusele võtmine, kuriteo eest vastutuse vältimata tagamine.

Siin mainitu on suurel määral adresseeritud prokuratuuriorganeile enestele. Kuritegude uurimisega, kuriteo toimepannud isikute kriminaalvastutusele võtmisega jms. puutub prokurör kokku ka järelevalve teostamisel juurdlus- ja eeluurimisorganite tegevuse üle. Siis ei ole ta aga selle tegevuse subjekt, vaid järelevalvefunktsiooni täitev isik. Võitluses kuritegevuse ja muude õiguserikkumiste vastu osaleb prokuratuur ka sel teel, et teostab järelevalvet teistegi riigiorganite, organisatsioonide ja ametiisikute tegevuse üle, kes samuti on kohustatud pidama võitlust õiguserikkumiste vastu (rahvakontrolliorganid, seltsimehelikud kohtud jne.).

9. Koos teiste riigiorganitega abinõude väljatöötamine kuritegude ja muude õiguserikkumiste ärahoidmiseks on uus prokuratuuri tegevuse põhisuund, mida enne "Seaduse" kehtestamist ei olnud seadusandlikus korras kinnistatud.

Teiste riigiorganitena mõeldakse käesoleval juhul ennekoike õiguskaitseorganeid (kohus, siseasjade organid, advokaat, notariaat, arbitraaz) ning mitmesuguseid kontrolliorganeid (rahvakontrolli-, sanitaarjärelevalve, kalakaitse- jms. organid), haridus-, tervishoiuorganeid jne.

Olenevalt sellest, milline prokurör kõnesolevaid abinõusid välja töötab, võivad need hõlmata kas NSV Liitu tervi-

kuna, mõnda liiduvabariiki, oblastit, linna, rajooni, üksikettevõtet jne.; olla suunatud teatavat liiki seadusandlike aktide rikkumiste ärahoidmisele (näiteks keskkonnakaitset käsitlevad seadused) või olla kompleksed.

Profülaktikaabinõude väljatöötamise aluseks on õiguskorra, õiguserikkumiste toimepanemise põhjuste ja soodustingimuste ning õiguskaitseorganite tegevuses esinenud puuduste analüüs.

Väljatöötatud profülaktikaabinõud lülitatakse vastava regiooni või ettevõtte sotsiaalse ja majandusliku arengu ühtsesse kompleksplaani. Selles on kavandatud meetmed kuritegude põhjuste ja soodustingimuste väljaselgitamiseks ja kõrvaldamiseks, abinõud sotsialistliku vara riisumise, riikliku ja töödistsipliini rikkumise, joomarluse, huligaanitsemise jms. ärahoidmiseks. Nende abinõude elluviimises osalevad mitmesugused organisatsioonid, ametiisikud ja kodanikud.

10. Prokuratuuri tegevuse kaheksanda põhisuunana nimetab "Seadus" õiguskaitseorganite tegevuse koordineerimist võitluses kuritegude ja muude õiguserikkumistega.

Iga õiguskaitseorgani kompetents on erinev, kuid eesmärk on neil kõigil ühine — sotsialistliku seaduslikkuse kindlustamine. Kõnesolevate organite tegevuse koordineerimine tagab nende poolt rakendatavate spetsiaalsete meetmete plaanipärasuse, sihikindluse ja efektiivsuse, väldib dubleerimist ning võimaldab välja töötada ühtset lähenemist nende lahendada antud probleemidele.

Kordineerimise objektiks on õiguskaitseorganite tegevus nii võitluses õiguserikkumistega tervikuna kui ka teatavat liiki rikkumistega, rikkumistega teatava subjekti (näiteks alaealise) poolt, teatavas rahvamajandusharus, teatavas regioonis jne.

Õiguskaitseorganite tegevust koordineeritakse plaaniga, mis kinnitatakse koordineerimises osalevate organite juhtivate poolt koordineerimisnõupidamise istungil. Nõupidamise kutsub kokku prokurör, kes on ka eesistuja. Nendele nõupidamistele võidakse kutsuda teistegi organisatsioonide (riigipanga, tervishoiuorgani, mõne ministeeriumi jne.) esindajad, keda kavandatavad meetmed puudutavad.

11. Prokuratuuri tegevuse põhisuunaks on ka osavõtt seadusandluse täiustamisest ja Nõukogude seaduste propageerimisest.

Seadusandlus muutub pidevalt. Ühiskonna arengu tõttu võib osa õigusnormidest vananeda ega mitte enam vastata praktika objektiivsetele vajadustele. Niisugused normid vajavad muutmist või asendamist uutega. Võimalikud on lüngad õiguslikus reguleerimises, mille täitmiseks on samuti vaja uusi õigusnorme. Seaduse muutmise vajaduse võib tingida ka ebakõla üksikute seaduste vahel.

Prokuratuuri osalemine seadusandluse täiustamises on konstitutsiooniline põhimõte. Konstitutsioonis mainitakse seejuures vaid seaduste algatamise, s.t. seaduseelnõude esitamise õigust. NSV Liidu peaprokurörile kuulub seaduste algatamise õigus NSV Liidu Ülemnõukogus, liidu- ja autonoomse vabariigi prokurörile aga vastavalt liiduvabariigi ja autonoomse vabariigi ülemnõukogus (vt. NSV Liidu konstitutsiooni § 113, Eesti NSV konstitutsiooni § 101). Alamalseisev prokurör, kellel puudub vastava seaduse algatamise õigus, võib oma sellekohase ettepaneku saata kõrgemalseisvale prokurörile. Osalemiseks seadusandluse täiustamises on teatavas mõttes ka prokuröride niisugused ettepanekud seaduste täiustamiseks, mis tehtud kirjanduses, sõnavõttudes ülemnõukogude istungjärgudel jne.

Mõnikord võib seaduse mõttest sõnastuse ebatäiuslikkuse tõttu erinevalt aru saada. Siis pole seaduse muutmine alati hädavajalik, piisab selle ametlikust tõlgendamisest NSV Liidu Ülemnõukogu või liidu- või autonoomse vabariigi ülemnõukogu poolt. "Seaduse" § 9 kohaselt on sellekohaste esildiste tegemise õigus ka vastavalt NSV Liidu peaprokuröril ning liidu- ja autonoomsete vabariikide prokuröridel.

Rahva õiguskultuuri tõstmise üheks vahendiks on Nõukogude seaduste propageerimine. See aitab kasvatada lugupidamist seaduste vastu, soodustab kodanike poolt oma ühiskondliku kohuse paremat mõistmist ning rahva ühiskondlik-poliitilise aktiivsuse suurenemist.

Prokurör propageerib seadusi ennekõike järelevalveprotsessis. Seaduserikkumise avastamisel selgitab ta ametiisikutele ja kodanikele, millist seadust on rikutud, milles rikkumine seis-

nes, millised ühiskonnaohtlikud tagajärjed võinuksid saabuda, kuidas tulnuks antud juhul toimida jne. Kasutatakse aga ka mitmesuguseid spetsiaalseid vorme: esinemised kirjanduses, televisioonis ja raadios, loengud ja ettekanded töökollektiivides ja muudel koosolekutel, sõnavõtud rahvasaadikute nõukogude istungjärgudel, tegutsemine lektorina juriidilises rahvaülikoolis, konsultatsioonid kodanikele, seltsimehelike kohtute liikmetele, rahvamalevlastele, rahvakontrolöridele jne.

12. V.I. Lenin on kirjutanud: "Prokuröril on õigus teha ja ta on kohustatud tegema ainult üht: valvama, et kogu riigis valitseks täiesti ühesugune arusaamine seaduslikkusest, vaatamata mingitele kohalikele iseärasustele ja hoolimata mistahes kohalikest mõjudest." [1, lk. 329]. Järelikult on V.I. Lenini seda õpetust "Seaduses" päris tunduvalt edasi arendatud ning prokuratuurile pandud küllalt palju niisuguseid kohustusi, millel pole midagi ühist järelevalvega seaduste täitmise üle.

Prokuratuuriorganid on võrdsel määral mitmesuguste kontrolliorganite ja inspeksioonidega osalenud ametkondlike juhiste täitmise kontrollimise virvarris. Veelgi enam — prokurörijärelevalve on sageli kokku sulanud kontroll- ja administratiivtegevusega, prokurör on hakanud tegema seda, mis on otseselt ametkonna või ettevõtte juhtija ülesanne. Näiteks üks prokurör avastas ühes töökojas töö ajal kollektiivse alkoholi pruukimise ja tegi selle kohta esildise, teine aga kontrollis veekasutuse eeskirjade täitmist ja avastas veekraanide lekkimise [9, lk. 90].

Eriti ähmaseks on muutunud üldjärelevalve piirid. Üldjärelevalve sildi all on prokurörit nõutud, et ta õiguslike vahenditega tagaks meie maa majandusliku ja sotsiaalse arengu kiirendamise, ettevõtete toodangu kvaliteedi tõusu, veoste säilimise, rongide graafikukohase liikumise jms. NLKP 19. konverentsil märgiti isegi, et prokuratuurile pandud lisakohustused on tema funktsioonid seaduslikkuse üle järelevalve teostamisel nihutanud teisele või hoopis kolmandale kohale. Seetõttu tunnistas NLKP Keskkomitee vajalikuks need hälbed kõrvaldada, püstitas ülesande tagasi pöörduda leninliku seisukoha juurde ning kinnitada prokuröri peafunktsiooniks järelevalve selle üle, et kõikjal ja täpselt mõistetakс ning kohaldataks

Nõukogude seadusi [3, lk. 55].

Kirjeldatud olukorra kujunemist on soodustanud "Seaduse" § 3. Sellega on prokuratuuriorganeid mitte ainult liialt paljaks kohustatud, vaid mõiste *järelevalve* on seal nii mõnigi kord asendatud avarama ja mitmeti tõlgendatava mõistega *võitlus*.

Prokuratuuri tegevuses leninlike põhimõtete taastamiseks tuleks kõigepealt vähendada prokuratuuri tegevuse põhisuundi. Neid ei tohiks olla rohkem kui prokurörijärelevalve harusid, vastasel korral ei omanda kõrgeima järelevalve mõiste täpsust ja määratletust [10, lk. 19]. Prokuratuur peaks suurema visadusega jälgima valitsemisorganite, kõikvõimalike kontrolliorganite, eriti aga administratsiooni poolt nendele pandud kohustuste täitmist seaduslikkuse kindlustamisel, s.t. kas nad vajaliku aktiivsusega üldse tegutsevad ning kas nende tegevus on ranges vastavuses seadusega. Seaduste täitmist jälgivate organite püramiidis peab prokuratuur hõivama nüsguse kohta, mis talle kuulub konstitutsiooni järgi.

13. Päevakorda on kerkinud mõnede muudatuste tegemine ka prokurörijärelevalvet reglementeerivates seadustes.

Seoses üldjärelevalvega tõusetub küsimus sellest, miks ei tohi prokuratuur teostada järelevalvet kohalike võimuorganite ja kõrgemate valitsemisorganite aktide seadustele vastavuse üle. Kas ei peaks prokurörijärelevalve laienema kõigile neile organeile, kes ise seadusi ei anna, kuid seadusega pahuksis saavad toimida? Kas pole ignoreeritud V.I. Lenini seisukohta, et prokurör vastutab selle eest, et kohaliku võimu ükski otsus ei läheks lahku seadusest [1, lk. 329]. Ilma järelevalve õigusega kohaliku võimu üle on prokuröril raske vastutada selle võimu tegevuse seaduslikkuse eest.

"Seaduse" § 29 paneb prokurörile kohtueelse uurimise juhtimise. Saanud pärast uurimise lõpulevõimist uurijalt või juurdlusorganilt kriminaaltoimiku, prokurör kas kinnitab süüdistuskokkuvõtte ja saadab asja kohtule sisuliseks arutamiseks või ei kinnita. Kinnitamine tähendab sisuliselt omaenese tegevuse heakskiitmist (eeldusel, et prokurör uurimist tegelikult juhtis), mittekiinitamine aga selle tunnistamist, et temapoolne juhtimine ei olnud nõutaval tasemel. Kas aga prokurör alati

söandab seda? Võib küsida ka nõndamoodi: kui prokurör pärast uurimise lõpuleviimist annab hinnangu uurimise kvaliteedile, siis kelle tegevuse üle ta järelevalvet tegelikult teostab, uurija või iseenda üle? Eelöeldu põhjal on vaevalt õige panna kohtueelse uurimise juhtimist prokurörile, kui ta ühtlasi peab teostama järelevalvet uurimise seaduslikkuse üle.

Kohtueelse uurimise juhtimisel prokuröri poolt on teinigi pahe — see võib tingida tendentslikkuse järelevalves seaduste täitmise üle asjade arutamisel kohtus. Tuleb ju nüüd prokurör kohtusse kaitsma tema teadvuses juba kujunenud süüdistusteesi, mille mõjul võivad vajaliku tähelepanuta jääda süüdistust kummutavad asjaolud.

Asjade arutamisel kohtus on prokurör riikliku süüdistuse toetaja. Ühtlasi teostab ta järelevalvet kohtuotsuste ja -määruste seaduslikkuse ja põhjendatuse üle. Kas nende kahe funktsiooni ühendamine ühes isikus on ikka põhjendatud, ilma et ei kannataks järelevalve objektiivsus? Või olgu prokurör kriminaalprotsessis üksnes riiklik süüdistaja ilma õiguseta teostada järelevalvet asjaarutamise seaduslikkuse üle, nagu on soovitatud [12, lk. 28...29].

Kokkuvõtteks. Näib, et prokurörijärelevalve sfääri on vastavates seadustes põhjendamatult kitsendatud või avardatud. Kitsendatud on selles mõttes, et üldjärelevalve ei laiene kohalike võimuorganite ja kõrgemate valitsemisorganite aktidele, avardatud aga selles mõttes, et järelevalve mõistesse on mahutatud niisuguseid toiminguid, mis tegelikult ei ole järelevalve (näiteks kohtueelse uurimise juhtimine ja riikliku süüdistuse toetamine kohtus).

§ 3. Prokuratuuri korralduse ja tegevuse põhimõtted

1. Prokuratuuri nagu teisi organisatsioone saab vaadelda korralduse ja tegevuse aspektist.

Mõistega *prokuratuuriorganite korraldus* on hõlmatud prokuratuuriorganite süsteem, struktuur ja isikkoosseis, prokuröride ja uurijate ametisse nimetamise ja ametist vabastamise, atesteerimise, auastmete andmise, ergutamise ja distsipli-

linaarvastutusele võitmise kord jms. Prokuratuuri tegevuse põhisisuks on, nagu eespool juba öeldud, kõrgeim järelevalve seaduste täitmise üle.

Nii prokuratuuri korraldus kui tegevus baseeruvad teatavatel põhimõtetel (printsipiidel). Nendeks on NSV Liidu konstitutsioonis ja teistes NSV Liidu seadustes fikseeritud nüsusugused ideed, mis väljendavad prokuratuuri korralduse ja tegevuse üldisi lähtealuseid, millest omakorda tulenevad detailsemate küsimuste lahendused.

Kui "Põhimääruses" nimetati ainult kolme põhimõtet (ühtsus, tsentralisatsioon, sõltumatus), siis "Seaduse" §-s 4 on neid ette nähtud seitse: 3 korralduse ja tegevuse ning 4 tegevuse põhimõtet. Esimesena nimetatute hulka võib arvata ühtsuse, tsentralisatsiooni ja seaduslikkuse põhimõtte, sest need avalduvad nii prokuratuuri korralduses kui tegevuses. Kirjanduses on nimetatud teisigi põhimõtteid.

2. "Seaduse" §-s 4 lg. 1 on kõrvuti nimetatud kahte põhimõtet: ühtsust ja tsentralisatsiooni. Kuigi need on omavahel tihedalt seotud, on nendel siiski ka iseseisev tähendus.

Prokuratuuri ühtsus avaldub peaaesjalikult prokuratuurriorganite ülesannete ja funktsioonide ühtsuses. See tähendab, et "Seaduse" §-s 2 ettenähtud ülesanded lasuvad eranditult kõigil prokuratuurriorganeil ja kõik nad tegutsevad "Seaduse" §-s 3 mainitud põhisuundades ning sarnaste meetoditega. Igal prokuröril on ühetaolised volitused seaduserikkumiste avastamiseks ja kõrvaldamiseks ning võrdne kohustus rakendada meetmeid rikutud õiguste taastamiseks. Avastatud seaduserikkumistele reageerivad nad samal moel.

Kõik prokuratuurriorganid moodustatakse prokuröride ja uurijate ametisse nimetamise teel, kusjuures kõigi prokuröride volituste tähtaeg on võrdne. Prokuratuurriorganite struktuur ja isikkoosseis on põhimõtteliselt ühesugune.

Mistahes prokurör esineb oma volituste teostamisel mitte niivõrd rajooni, linna, oblasti jne. prokuratuuri eesotsas oleva isikuna, vaid ühtse prokurörivõimu, võib öelda ka NSV Liidu peaprokuröri esindajana.

Iga prokurör tegutseb teataval territooriumil või teatavas valdkonnas ja oma pädevuse piires. Nii teostab lin-

naprokurör riiklikku süüdistust üldjuhul linna rahvakohtus, oblastiprokurör aga oblastikohtus. Prokuratuuri ühtsuse põhimõttest tulenevalt on aga kõrgemalseisval prokuröril õigus ise täita alamalseisvate prokuröride funktsioonid ning teha neile ülesandeks teatavate (mitte kõigi) enda funktsioonide täitmise. Näiteks võib oblastiprokurör osaleda kriminaalasja arutamises rahvakohtus, linnaprokurör aga (kõrgemalseisva prokuröri volitamisel) oblastikohtus. Alamalseisvale prokurörile ei tohi panna vaid niisuguseid kohutusi, mille seadus on otseselt pannud mõnele kõrgemalseisvale prokurörile. Näiteks peab liiduvabariigi ülemkohtu pleenumi istungist osa võtma just nimelt selle vabariigi prokurör või tema kohusetäitja, mitte aga lihtsalt asetäitja; seaduste algamise õigus liiduvabariigi kõrgemates võimuorganites kuulub üksnes liiduvabariigi prokurörile. Vt. ka "Seaduse" § 9, 13, 35, 40 ja 41.

Prokuratuuris kehtiva ühtsuse põhimõtte tõttu on kõrgemalseisval prokuröril õigus anda alluvatele prokuröridele kohustuslikke juhiseid nende tehtud vigade kõrvaldamiseks, samuti ise muuta või tühistada alamalseisvate prokuröride (ka oma asetäitjate ja abide) mistahes otsust ning panna ühe alamalseisva prokuröri kohustuste täitmine teisele alamalseisvale prokurörile. Kõrgemalseisev prokurör võib maha võtta alamalseisva prokuröri proteste, kui peab seda alusetuks.

Kõrgemalseisval prokuröril pole siiski õigust nõuda, et talle alluv prokurör tegutseks oma sisemise veendumuse vastaselt, mis on kujunenud konkreetsete andmete igakülgse ja objektiivse uurimise alusel.

Ühe või teise prokuröri toiminguid vaadeldakse alati prokuratuuri kui terviku tegevusena.

Kõigi prokuratuuriorganite tegevust suunatakse ühtsest keskusest — kõik nad alluvad NSV Liidu peaprokurörile.

3. Tsentralisatsioon prokuratuuris seisneb kaksikalluvuse puudumises, alamalseisvate prokuröride allumises ainult vertikaalsuunas, s.t. kõrgemalseisvatele prokuröridele ning lõppastmes NSV Liidu peaprokurörile, kelle juhtimisel tegutsevad kõik prokurörid. NSV Liidu peaprokurör omakorda allub NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressile ja Ülemnõukogule. Tõsi, antud juhul saab allumisest rääkida tinglikult:

põhiseaduse kohaselt on peaprokurör vastutav ja aruandekohustuslik nimetatud võimuorganite ees.*

Tsentralisatsioon ühendab kõik prokuratuuriorganid ühte süsteemi madalamalseisvate allutamise teel kõrgemalseisvatele. Tingitud on see olnud vajadusest tagada ühtne seaduslikkus kogu riigis, mis oleks võimatu ilma juhtimiseta ühtsest keskusest. Tsentralisatsioon nagu ühtsuski võimaldab saavutada seadustest ühetaolist arusaamist ja seaduste ühesugust kohaldamist kogu NSV Liidu ulatuses. Tsentralisatsioonist tulenevalt on kõrgemalseisvate prokuröride juhised alamalseisvatele kohustuslikud. Kui alamalseisvad prokurörid ei alluks kõrgemalseisvatele, võib juhtuda, et mingit seadust kohaldatakse eri paikkondades isemoodi.

Tsentralisatsiooni tõttu on kõrgemalseisev prokurör kohustatud juhtima ja kontrollima alamalseisvate prokuröride tööd, ta vastutab alluvate õige töökorralduse eest, on kohustatud tühistama või muutma alluvate prokuröride ebaseaduslikud järelevalveaktid või protsessuaaltoimingud.

Tsentralisatsiooni ilminguks on prokuröride ja uurijate ametisse nimetamine, mida seni on peetud prokuratuuriorganite komplekteerimise kõige vastuvõetavamaks vormiks. See teeb prokuratuuriorganite süsteemi terviklikuks ja monoliitseks ning annab võimaluse allutada ta NSV Liidu peaprokuröri kaudu NSV Liidu kõrgematele riigivõimuorganitele.

Prokuratuuri range ja järjekindel tsentralisatsioon siiski ei võta prokurörit võimalust initsiatiivi ülesnäitamiseks järelevalve teostamisel ega vabasta teda isiklikust vastutusest

* Mõiste "allumine" sisaldab vähemalt 3 komponenti: 1) alamalseisvate organite töö kontrollimine; 2) avastatud puuduste ja seaduserikkumiste kõrvaldamine (näiteks ebaseadusliku akti tühistamine); 3) juhiste andmine alamalseisvate organite töökorralduses avastatud puuduste kõrvaldamiseks.

Peaprokuröri vastutus kõrgemate riigivõimuorganite ees tähendab vastutust talle pandud funktsioonide täitmise kvaliteedi eest, aruandekohustuslikkus aga aruannete esitamist tema enda ja talle alluvate prokuröride tehtud tööst seaduslikkuse kindlustamisel. Aruande vormid on mitmesugused — kirjalik aruanne prokuratuuri tegevusest teataval ajal või alal, informatsioon sellest, kuidas mingi riigiorgan on seadusi täitnud jms.

tehtava töö eest. Pealegi on tsentralisatsioon ühendatud laia demokraatismiga, prokurörijärelevalve tähtsamate küsimuste kollegiaalse arutamisega. Selleks on ka prokuratuuriorganeis moodustatud kolleegiumid ("Seaduse" §-d 14 lg. 3; 15 lg. 3; 16 lg. 3; 17 lg. 3; 19).

Siiski on tsentralisatsioon prokuratuuris vajalik arukal määral. Näib, et praegu on sellega liiale mindud.

Prokuratuuriorganite ülemäärane tsentralisatsioon kujunes välja juba 1930. aastatel seadusandliku tegevuse äärmusliku tsentraliseerimise ja koondamisega peaaesjalikult üleliidulistesse organitesse. Niisuguses olukorras oli võimsate ja rangelt tsentraliseeritud üleliiduliste prokuratuuriorganite olemasolu arusaadav. Liiduvabariikide õiguste suurendamisega seadusandliku tegevuse vallas alates 1950. aastate lõpust ei kaasnenu aga tsentralisatsiooni nõrgenemist prokuratuuris, kuigi see oluiks loomulik.

Liiduvabariikide tegeliku suveräänsuse tingimustes on prokuratuuriorganite äärmuslik tsentralisatsioon tarvis kõrvaldada. Siis kandub seadusandliku tegevuse peamine raskus üle liiduvabariikide organitesse ning suureneb liiduvabariikide prokuratuuride osatähtsus järelevalves liiduvabariikide seaduste täitmise üle. See peab kaasa tooma NSV Liidu Prokuratuuri pädevuse ja õiguste mõningase kärpimise ning selle võrra liiduvabariikide prokuratuuride pädevuse ja õiguste suurendamise.

Tõuseb päevakorda liiduvabariikide prokuratuuride alutamine liiduvabariikide kõrgematele võimuorganitele, sest pole normaalne, et suveräänsel vabariigil pole mingeid õigusi oma prokuröri suhtes. Silmas peetakse mitte tema igapäevast hooldamist, sekkumist prokuratuuri operatiivsesse tegevusse, vaid vabariigi prokuröri vastutust ja aruandekohustuslikkust oma vabariigi ees, nii nagu NSV Liidu peaprokurör vastutab ja on aruandekohustuslik NSV Liidu kõrgemate riigivõimuorganite ees. Liiduvabariigi prokurör jääks samal ajal ka NSV Liidu peaprokuröri alluvusse. Kui nende mõlema pädevus ja õigused täpselt piiritleda, ei peaks niisugune kaksikalluvus prokurörijärelevalvet nõrgendama. See kõik ei oleks vastuolus V.I. Lenini õpetusega, kes kõneles kohaliku prokuröri võimu allutamisest üksnes keskusele; ta pole kunagi välistanud

vabariigi prokuröri allutamist vabariigi kõrgematele võimuorganitele.

Eriti ilmekalt avaldub ülemäärane tsentralisatsioon prokuröride ametisse nimetamises. Liiduvabariigi prokurörist ei sõltu ju lõppastmes isegi rajooni- ja linnaprokuröri ametisse nimetamine (selle peab kinnitama peaprokurör). Ometi on teada, et seda, keda nimetada näiteks rajooniprokuröriks, on suuteline kõige paremini otsustama temast vahetult kõrgemalseisev prokurör (näiteks oblastiprokurör), keda nimetada aga oblastiprokuröriks, teab kõige paremini liiduvabariigi prokurör. Miks siis mitte anda kõige madalama ja altpoolt teise lüli prokuratuuride prokuröride ametisse nimetamise ja ametist vabastamise õigus nendest vahetult kõrgemalseisvatele prokuröridele? Liiduvabariigi kui suveräänse moodustise prokuröri suhtes niisugune põhimõte aga ei peaks kehtima. Tema ametisse nimetamisel ei tohiks mööda minna liiduvabariigi kõrgematest võimuorganitest, kellele seejuures peaks jääma viimase sõna õigus.

4. "Seaduse" § 4 lg. 2 kohaselt tegutsevad prokuratuuriorganid sotsialistliku seaduslikkuse alusel, kooskõlas NSV Liidu konstitutsiooniga, liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega ning teiste Nõukogude seadustega.

Seaduslikkuse põhimõtet võib määratleda kui kõigile organisatsioonidele ja üksikisikutele esitatavat nõuet täpselt täita oma tegevuses seadusi ja nende alusel antavaid muid akte.

Sellel põhimõttel on 2 tahku.

Esiteks. Prokuratuur peab tagama seaduste täpse ja ühtaolise täitmise kõigi teiste organisatsioonide, samuti ametiisikute ja kodanike poolt. Antud juhul on prokuratuuri tegevus suunatud oma süsteemist väljapoole. Seal võib prokuröri pida da seaduste valvuriks. Ta on kohustatud ilmutama initsiatiivi seaduserikkumiste avastamises ja kõrvaldamises. Seaduste järgimine või eiramine on ainus kriteerium, mille alusel prokurör annab hinnangu organisatsioonide ja ametiisikute aktidele ja toimingutele ning kodanike käitumisele. Mitte mingisugused hinnangulised kategooriad — otstarbekus, õiglus, õigus — lahus seaduslikkuse kriteeriumist siin arvesse ei tule. Prokuröridele

on otstarbekas, õige ja õiglane kõik see, mis on seaduslik. Prokuröril pole alust mitte kellelegi teha etteheiteid, kui ta ei suuda osutada konkreetsele normatiivaktile, mida on rikutud.

Teiseks. Vastavalt "Seaduse" §-le 5 määratakse prokuratuuriorganite korraldus ja tegevuse kord ning prokuröride volitused kindlaks NSV Liidu konstitutsiooniga ning teiste NSV Liidu seadusandlike aktidega, prokuröride ja prokuratuuri uurijate volituste teostamise kord kohtumenetluses aga NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlike aktidega. Nüüd on kõne all seaduslikkus prokurörisüsteemis endas.

Et omada moraalset õigust nõuda seaduste täpset täitmist teiste poolt, peab prokuratuuriorganite enda korraldus ja tegevus olema ranges kooskõlas seadustega. Võimalikeks seaduserikkumisteks selles valdkonnas on prokuröride ja uurijate ametisse nimetamise korra eiramine, prokuröride ja uurijate loid tegevus või koguni tegevusetus, seadusega vastuolus olevad järelevalvetoimingud jne. Iga prokurör peab olema seaduse, riiklike ja ühiskondlike huvide, kodanike au, väärkuse ja õiguste austamise eeskuju. Prokuröride eksimused seaduslikkuse vastu võivad kaasa tuua ebaseaduslike otsuste tegemise riigorganite või ühiskondlike organisatsioonide poolt. Seaduserikkumiste hiline avastamine või nende väljaselgitamata jätmine, samuti meetmete mitterakendamine avastatud rikkumiste korral soodustab analoogiliste tegude toimepanemist tulevikus.

Seaduslikkuse põhimõttest tulenevalt kannab kõrgemal seisev prokurör vastutust alamalseisvate prokuröride tegevuse seadusele vastavuse eest. Tal on õigus ja kohustus tühistada alluvate ebaseaduslikke käskkirju, korraldusi ja muid toiminguid.

Seaduslikkuse põhimõtte elluviimise tähtsaks mooduseks on NSV Liidu peaprokuröri poolt seaduste alusel ja seaduste täitmiseks kõigile prokuratuuriorganeile kohustuslike käskkirjade, juhendite ja juhiste andmine. Vastuolu korral seadusega võib neid tühistada NSV Liidu kõrgem riigivõimuorgan.

Prokuratuur mitte ainult rakendab meetmeid seaduserikkumiste kõrvaldamiseks, vaid ka osutab kõrgematele riigi-

võimuorganitele abi seaduste täiustamiseks. Kui õigusnormide kohaldamise praktika näitab, et mingi seadus on lakanud väljendama ühiskonna vajadusi, on elust maha jäänud, peab prokurör tegema esildise selle muutmiseks või tühistamiseks, vajaduse korral ka uue seaduse andmiseks.

5. Sotsialistliku seaduslikkuse põhimõttega on tihedas seoses põhimõte, mille kohaselt prokuratuuriorganid teostavad järelevalvet seaduste õige ja ühetaolise kohaldamise üle, vaatamata mitte mingisugustele kohalikele iseärasustele ja hoolimata mis tahes kohalikest või ametkondlikest mõjutustest ("Seaduse" § 4 lg. 3).

Seaduste õige kohaldamine tähendab, et praktilises tegevuses kasutatakse niisuguseid viise, meetodeid ja vahendeid ning just niisugustes vormides, mis vastavad "Seaduse" tähele ja vaimule. Seaduste ühetaoline kohaldamine on vaba kohalike iseärasuste arvestamisest või kõrvalmõjutustest. Näide. "Eesti NSV administratiivõiguserikkumiste koodeksi" § 137 lg. 1 sätestab, et juhi poolt ettevõttele, asutusele või organisatsioonile kuuluva mootorsõiduki kasutamise eest isikliku kasusaamise eesmärgil määratakse rahatrahv kuni viiskümme rubla või võetakse ära mootorsõiduki juhtimise õigus kuni kuueks kuuks. Oletagem, et ühes rajoonis kohaldatakse niisuguste juhtide suhtes valdavalt rahatrahvi, naaberrajoonis aga mootorsõiduki juhtimise õiguse äravõtmist. Nüüd on seadust mõlemas rajoonis täidetud küll õigesti, mitte aga ühetaoliselt. Ühes rajoonis on mingisuguseid kohalikke olusid või huvisid üle hinnatud.

6. Prokuratuuriorganid rakendavad abinõusid igasuguste seaduserikkumiste väljaselgitamiseks ja õigeaegseks kõrvaldamiseks, sõltumata sellest, kes need on toime pannud, ning abinõusid rikutud õiguste ennistamiseks ja süüdlaste vastutusele võtmiseks seadusega kehtestatud korras.

Vaadeldavast põhimõttest tulenevalt on prokuratuur mitte üksnes õigustatud, vaid ka kohustatud välja selgitama igasuguseid seaduserikkumisi. Selleks kasutatakse mitmesuguseid meetodeid: organisatsioonide ja ametiisikute poolt antavate aktide seadustele vastavuse kontrollimine, seaduserikkumiste kohta massiteabevahendites, töökollektiivide koosoleku-

tel, kodanike vastuvõtul jms. esitatud andmete kontrollimine, kriminaaltoimikutega ning kohtuotsuste ja -määrustega tutvumine, kinniipeetute küsitlemine jne. Prokurörid ei tohi jääda ootama, kuni neile teatatakse õiguserikkumistest, nad peavad ise ilmutama initsiatiivi ja aktiivsust nende väljaselgitamiseks.

Pärast seaduserikkumise väljaselgitamist on prokurör kohustatud operatiivselt ja mõjusalt rakendama meetmeid selle kõrvaldamiseks ja rikutud õiguste ennistamiseks (ebaseadusliku akti protestimine, kohtuotsuse või -määruse täitmise peatamine, uurija seadusevastase määruse tühistamine, alusetult eelvangistusse pandud isiku vabastamine jne.).

Kuna Nõukogude riigis on seaduse ees kõik võrdsed, peab prokurör rakendama abinõusid mis tahes õiguserikkude vastutusele võtmiseks, olenemata tema seisundist ja ametikoolest. Muidugi tuleb mõnikord järgida vastutusele võtmise protseduuri (näiteks Eesti NSV rahvakohtute rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kriminaalvastutusele võtmiseks on vajalik Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi nõusolek). Tähtis on, et prokurör püstitab õigeaegselt ja printsipiaalselt iga õiguserikkude vastutuse küsimuse. Kriminaalvastutusele võtmine on prokuröri enda õigus, distsiplinaar- ja administratiivvastutusele võtmiseks aga algatab ta vastava menetluse, vastutusele võtavad juba teised organid või ametiisikud.

7. Prokuratuuriorganid tegutsevad koostöös rahvasaadikute nõukogudega, teiste riigiorganitega, ühiskondlike organisatsioonidega ja töökollektiividega, tuginevad kodanike aktiivsele abile õiguskorra kindlustamisel ("Seaduse" § 4 lg. 5).

Prokuratuuriorganite koostöö rahvasaadikute nõukogudega seisneb kõigepealt selles, et prokurörid informeerivad regulaarselt nõukogusid õiguskorra olukorrast vastaval territooriumil. See võimaldab nõukogudel realiseerida üht oma konstitutsioonilist funktsiooni — tagada seaduste täitmine (NSV Lüdu konstitutsiooni § 146 lg. 2). Ka osalevad prokurörid nõukogude istungjärgude ja täitevkomiteede istungite ettevalmistamises ja läbiviimises ning esinevad nendel foorumitel ettekannetega seaduslikkuse olukorrast ja kindlustamise abinõudest. Samuti peavad prokurörid tihedat sidet kohalike nõukogude ja nende täitevkomiteede juures olevate komisjoni-

dega (alalise sotsialistliku seaduslikkuse ja avaliku korra kaitse komisjon, alaealiste asjade komisjon, järelevalvekomisjon jt.), kelle kaudu nõukogud peaausjalikult tagavadki seaduste täitmist. Prokuratuuritöötajad osalevad nende komisjonide istungites, esitavad komisjonidele vajalikke andmeid ja materjale, abistavad komisjone konkreetsete õigusküsimuste lahendamisel jne. Komisjonide liikmed omakorda abistavad prokuröri järelevalve teostamises (näiteks järelevalvekomisjoni liikmed parandusliku töö asutuste kontrollimisel). Prokuratuur töötab kontaktis kohalike nõukogude täitevkomiteede valitsuste ja osakondadega, eriti siseasjade osakonna või valitsusega. Niisuguse koostöö üsna levinud vormiks on ühised seaduslikkuse kontrollimised (näiteks finantsdistsipliini kinnipidamise kontrollimine prokuratuuri ja rahandusosakonna spetsialistide jõudude ühendamisega).

Prokuratuur teeb koostööd ka nende riigiorganitega, kellel ta koordineerib oma tegevust (vt. eespool § 2).

Ühiskondlikest organisatsioonidest on prokuratuuril kõige tihedam kontakt seltsimehelike kohtute, rahvakontrolliorganite ja vabatahtlike rahvamalevatega. Nemad informeerivad prokuratuuri ilmnenu seaduserikkumistest, seltsimehelikud kohtud arutavad asju ka prokuratuurist saabunud materjalide alusel, rahvakontrolli materjalid on prokuröri poolt kriminaalasja algatamise alus, prokuratuuri töötajad osalevad seltsimehelike kohtute liikmete, rahvakontrollide ja rahvamalevlaste väljaõppes, annavad nendele konsultatsioone jne.

Prokurörid ja uurijad esinevad töökollektiivides ja ühiskondlikes organisatsioonides loengute ja vestlustega õiguserikkumiste olukorrast nii antud kollektiivis kui ka mujal, informeerivad kollektiive nende liikmete õiguserikkumiste tehiooludest, põhjustest ja soodustingimustest, töökollektiivid suunavad kohtuistungitele ühiskondlikke kaitsjaid ja süüdistajaid, kes aitavad kohtul ja prokuröril põhjalikumalt orienteeruda kuriteo tehiooludes ja saada igakülgsemat ülevaadet süüdistatava isikust jne.

Prokurörid kaasavad oma töösse kodanikke prokuröride ühiskondlike abidena ja uurijatena ühiskondlikel alustel. Ühiskondlikud abid saavad olla kasulikud mitmesuguste

kontrollimiste toimetamisel (kodanike kaebuste lahendamine, sotsialistliku vara hoidmine, riikliku distsipliini tugevdamine, võitlus joomarlusega jne.). Uurijad osalevad ühiskondlikel alustel kuritegude soodustingimuste väljaselgitamises, süüdlaste isikut iseloomustavate andmete kogumises, mõnede uurimistoimingute teostamises (näiteks läbiotsimine) jne.

Suurt abi osutab üldsus prokuratuurile õiguserikkumiste põhjuste ja soodustingimuste kõrvaldamisel, samuti kuritegude avastamisel ja kurjategijate jälitamisel.

8. Vastavalt NSV Liidu konstitutsiooni §-le 168 täidavad prokuratuuriorganid oma volitusi sõltumatult mis tahes kohalikest organitest, alludes ainult NSV Liidu peaprokurörile.

Saamata oma volitusi kohalikest organeilt ning administratiivselt neile mitte alludes on prokurör kaitstud kohalike mõjutuste ja konkreetsete küsimuste lahendamisse sekkumiste eest. Ka omandab ta reaalse võimaluse välja selgitada ja kõrvaldada kõik seaduserikkumised, sõltumata sellest, kes need on toime pannud.

Kuigi seaduste kohaselt on prokurörid sõltumatud kohalikest organeist, on nad üksnes peaprokurörile allutamise tõttu tehtud sõltumatuks ka liiduvabariikide ja NSV Liidu keskorganitest, välja arvatud NSV Liidu kõrgemad riigivõimuorganid. Prokurör on sõltumatu ka kohtust.* Seaduslikkuse üle järelevalve teostamisel peab ta juhinduma üksnes seadustest ning nende alusel ja nende täitmiseks NSV Liidu peaprokuröri antud käskkirjadest, juhenditest ja juhistest.

Selline sõltumatu asend riigiparaadis võimaldab igal prokuröril printsipiaalselt ja suure visadusega kaitsta oma seisukohti võitluses ühtse seaduslikkuse eest. Ainult nii saab prokurör välja astuda üksikute ametiisikute poolt kohalike huvide eelistamise ja bürokratismi ilmingute vastu.

Prokuratuuriorganite sõltumatus ei tähenda siiski seda,

* Praktikas on kohtud kohustanud prokuröre osa võtma teatavate asjade arutamisest. On avaldatud arvamust, et kõnealusest põhimõttest tulevalt ei tohiks seda teha. Kohus vaid informeerigu prokuröri asjaarutamises osalemise otstarbekusest, jättes prokuröri enda otsustada, kuidas toimida [7, lk. 25].

et prokurör teeb oma tööd lahus kohalikest nõukogude, partei- ja muudest organitest ning üldsusest. Prokuratuur on Nõukogude riigi organ ja tema tegevus peab olema kooskõlas teiste riigiorganite tegevusega. Prokuratuur ei ole teistest riigiorganist kõrgemale asetatud.

Tulenevalt NSV Liidu konstitutsiooni §-st 6 suunavad ja organiseerivad parteiorganid ka prokuratuuri tegevust. NLKP peaks juhtima prokuratuuri tööd poliitiliselt, andma sellele konkreetsest olukorrast lähtudes õige suuna. See on toimunud kõrgemate parteiorganite poolt üldiste direktiivide ja otsuste andmise teel, mis sageli on olnud uute seaduste kehtestamise või olemasolevates seadustes muudatuste tegemise alus. Nõukogude prokuratuur aitab ellu viia partei kesk- ja kohalike organite direktiive igas eluvaldkonnas.

Osaledes prokuratuuri kaadri valikus ja kasvatamises avaldab partei ka organisatsioonilist mõju prokuratuuri tegevusele. Parteiline juhtimine tagab prokuratuuri kaadri ideelise puhtuse ning poliitilise ja moraalse küpsuse, prokuratuuritöötajate poolt partei ja riigi poliitika mõistmise ning võimaldab õigeaegselt kõrvaldada ilmnunud puudused. Parteiorganid ei tohi sekkuda prokuröride poolt konkreetsete küsimuste lahendamisse.

Seaduses deklareeritud prokuröride sõltumatus ei ole tegelikkuses siiski alati täielikult realiseerunud. Seisakuajal langes prokuratuur järkjärgult kohaliku käskiv-bürokratliku valitsemissüsteemi mõju alla. Tema sõltumatu olemus luhtus. Paljud prokurörid osutusid relvituks juhtivkaadri kuritarvituste ees, ilmutasid argust võitluses kolklike ja ametkondlike mõjutuste vastu, mitte alati ei protestinud valitsemisorganite akte, mis ahistasid kodanike ja töökollektiivide huve.

Prokurörid võivad sattuda parteiorganite mõjutuse alla juba selle tõttu, et prokuröri ametisse nimetamiseks on nõutav vastava parteiorgani nõusolek. Prokurör, kes tahab jääda ametisse järgmiseks konstitutsiooniliseks tähtajaks, ei tohi seda unustada. Prokuröride kui parteiliikmete suhtes kehtib aga samuti parteidistsipliin.

Prokuröride tegeliku sõltumatuse tagamiseks soovitab näiteks N. Naidenko kahte moodust: 1) kehtestada proku-

rõrde parteiline kontrollitavus kõrgemalseisva parteiorganisatsiooni poolt, kelle ees ta on ka vastutav (näiteks rajooni-prokuröri võib ära kuulata ja tema küsimust arutada oblasti-komitee büroo); luua prokuratuuris tsentraliseeritud parteiorganisatsioon, mille kõrgeim lüli — NSV Liidu Prokuratuuri poliitvalitsus alluks vahetult NLKP Keskkomiteele. Vahepealseteks lülideks oleksid rajooni- (linna-) prokuratuuri parteiorganisatsioon, oblasti- ja sellega võrdsustatud prokuratuuride parteikomitee ning liiduvabariigi prokuratuuri parteikomitee. Territoriaalsetele parteiorganisatsioonidele need ei alluks [11, lk. 43].

Kui liiduvabariigid saavad suveräänseks ja nende parteiorganisatsioonid iseseisvaks, näib vastuvõetavam esimene moodus. Teine moodus on rohkem kooskõlas prokuratuuri range tsentralisatsiooni säilimisega. Omaette küsimus on, kas partei üldse peab prokuratuuri tegevust juhtima ja suunama. See küsimus laheneb ühes NSV Liidu konstitutsiooni § 6 ümber vallandunud mõttevahetuse lahenumisega (kas NLKP jääb ka edaspidi Nõukogude ühiskonna juhtivaks ja suunavaks jõuks).

Seni oli kõne all prokuratuuri sõltumatuse põhimõtte väline aspekt — sõltumatus teistest riigiorganitest. Vaadeldaval põhimõttel on aga ka seesmine aspekt — prokuröride suhteline sõltumatus kõrgemalseisvatest prokuröridest. Ei tähenda ju alamalseisva prokuröri allumine kõrgemalseisvale pimesi allumist, jäika administreerimist prokuratuuriorganeis. Konkreetsete küsimuste lahendamisel on prokuröril õigus talitada oma seesmise veendumuse kohaselt, mis kujunenud faktiliste asjaolude analüüsi tulemusena.

9. Kirjanduses on iseseisvateks põhimõteteks loetud teisigi prokuratuuri korralduse ja tegevuse juhtimõtteid, nagu ainujuhtimine, kollegiaalsus, avalikkus jt.

a) Juhtimine riigiparaadi süsteemis on võimalik kahes vormis — kollegiaalselt ja ainuisikuliselt. Operatiivsem on teine vorm: ühe juhi tõttu on üks arvamus, mida saab alluvate kaudu kiiresti ellu viia.

Erinevalt kohtutest, kes oma põhifunktsiooni täites (õigust mõistes) otsustavad kõiki küsimusi kollegiaalselt, on pro-

kuratuuri tegevusele iseloomulik ainujuhtimine. See on tingitud prokuratuuri tsentraliseeritusest ning vajadusest operatiivselt lahendada prokurörijärelevalve teostamisel ja kuritegevusvastases võitluses tekkivaid küsimusi.

Ainujuhtimine avaldub kõigepealt selles, et kõik otsused teeb prokurör ainuisikuliselt, näiteks ainuisikuliselt otsustab protesti esitamise, esildise tegemise, kriminaalasja algatamise, süüdlase suhtes tõkendi valiku, asja kohtusse saatmise jne. küsimuse.

Ainujuhtimine avaldub samuti selles, et kõik kõrgemalseisva prokuröri ainuisikuliselt antud käskkirjad ja muud aktid on kohustuslikud alluvatele prokuröridele, et kõrgemalseisev prokurör võib ainuisikuliselt tühistada alamalseisvate prokuröride akte, et NSV Liidu peaprokurör ja liiduvabariikide prokurörid ainuisikuliselt nimetavad ametisse ja vabastavad ametist prokuröre ja uurijaid, et distsiplinaarkaristuste määramise küsimused otsustatakse ainuisikuliselt jne.

Iga prokuratuuriorgani eesotsas on vastav prokurör, kellel on prokurörivõimu kogu täius nii selles organis kui ka kõigi alluvate prokuratuuride suhtes. Teatava prokuratuuriorgani juhtijana vastutab prokurör nii konkreetse prokuratuuri aparaadi (prokuröri asetäitjad, prokuröri abid ja uurijad) kui ka alamalseisvate prokuratuuride tegevuse eest.

b) Ainujuhtimine on prokuratuuris ühendatud kolle giaalsusega, s.t. tähtsamate küsimuste ühise arutamisega. Selle eesmärgiks on vältida subjektiivseid ja ühekülgeid otsustusi. Küsimused lahendab vastav prokurör aga ikkagi ainuisikuliselt.

Kolle giaalsuse üheks vormiks on kolleegiumi tegutsemine kõrgemalseisvates prokuratuuriorganites (vt. 2. ptk. §-d 2, 3 ja 4). Nendes organites aga, kus kolleegium pole moodustatud, arutatakse tähtsamaid probleeme nn. operatiivnõupidamistel.

Kolle giaalsuse avaldumisvormiks on samuti Teaduslik Metoodikanõukogu NSV Liidu Prokuratuuri juures (vt. 2. ptk. § 2). Samasuguseid nõukogusid võidakse moodustada ka liiduvabarügi ning teiste suuremate prokuratuuride juures.

Kolle giaalsuseks on ka prokuröri jooksvad arupidamised alluvatega, teiste õiguskaitseorganitega, ühiskondlike or-

ganisatsioonidega, töökollektiividega jne. Arukas prokurör ei põlga neid ka esialgu lihtsana näivate küsimuste otsustamise eel.

c) Tõeline demokraatia ei ole võimalik avalikkuseta.

Avalikkus prokuratuuri tegevuses tähendab kõigepealt organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele tagatud võimalust teada saada, et prokuratuur teostab nendesse puutuvaid toiminguid, samuti õigust tutvuda nende suhtes toimetatava menetluse materjalidega. Prokuratuur ei kasuta oma funktsioonide realiseerimisel mingisuguseid varjatud meetodeid, nagu mõned teised organid. Avalikkus tähendab aga ka prokurörfunktsioonide teostamist rahva nähes ja rahva kontrolli all. Selleks peab üldsust prokuratuuriorganite tegevusest pidevalt informeerima. V.I. Lenini sõnutsi seisab riigi tegevus rahvahulkade teadlikkuses [2, lk. 228].

Ei saa öelda, et senini on prokuratuur oma sisulist tööd väga agaralt valgustanud. Seoses sellega tasub meenutada VNFSV Prokuratuuri tegutsemise algusaastaid, mil oli kehtestatud nõue, et iga jaoskonnaprokurör esinegu töötajate suukoosolekute ees vähemalt 3 korda kuus. Ka nõuti nendelt artikleid ettevõtete ning küla- ja vallanõukogude seinalehtedes.

Avalikkus soodustab prokurörijärelevalve efektiivsust nii õiguserikkumiste ärahoidamise kui ka avastamise seisukohalt. Sellel prokuröril, kes rahva ees salatseb, temaga nõu ei pea ja teda kuulda ei võta, rahva kaasabile eriti loota ei maksa. Rahvas aga näeb ja kuuleb kõike.

Demokraatlikus riigis ei ole ühtegi institutsiooni, mis ei alluks rahva kontrollile. Puutuvalt prokuratuuri ei tähenda see loomulikult, et mistahes kodanikel või nende kogudel on õigus prokurörile ette kirjutada ühe või teise küsimuse lahendust. Seda aga, milliste põhiküsimustega mingi prokuratuur on tegelenud, millised olid tulemused ja milliseid meetmeid seaduserikkumiste puhul rakendati, peaks rahvas teadma. Ainult siis saab ta juhtida prokuratuuri tähelepanu tegematajätmistele või loiuile tegutsemisele ning vajaduse korral seada kahtluse alla prokuröri otsuse õigsus mistahes järelevalvealases küsimuses. Ka niisugune rahva õigus on loomulik.

Avalikkust saab prokuratuuri tegevuses edendada paljudes vormides. Nimetagem nendest järgmisi olulisemaid: üldsuse esindajate kaasamine üldjärelevalvesse ning kontrollitulemuste teatavakstegemine asjassepuutuvate kollektiivide koosolekutel (vajaduse korral ka ajalehes, raadios, televisioonis jne.); üldjärelevalve korras tehtud protestide ja esildiste sisu ning nende läbivaatamise tulemuste avalikustamine; esinemised mitmesugustel foorumitel tutvustamaks seaduslikkuse olukorda paikkonnas ja prokuratuuri tegevust õiguskorra kindlustamisel; kaebuse esitanud kodaniku tutvustamine kaebuse kontrollimisel kogutud materjaliga (avaldaja soovil); osavõtt tsiviil- ja kriminaalasjade arutamisest kohtus (eriti väljasõiduistungitel), mis üldjuhul on avalik.

Kui ainujuhtimist ja kollegiaalsust võib pidada kuuluvaks tsentralisatsiooni põhimõtte sisusse, siis avalikkus peaks sellekohastes seadustes olema ette nähtud prokuratuuri tegevuse iseseisva põhimõttena.

10. Kuigi igal prokuratuuri korralduse ja tegevuse põhimõttel on iseseisev tähendus, on nad väga tihedalt üksteisega seotud. Nü on ühtsuse optimaalseks elluviimiseks vaja prokuratuuriorganite tsentralisatsiooni ja sõltumatust. Sõltumatus eeldab prokurörisüsteemi tegevuse tsentraliseeritud juhtimist. Tsentralisatsioon on võimalik vaid ühtsuse ja sõltumatuse korral. Jne.

2. peatükk

PROKURATUURIORGANITE SÜSTEEM JA STRUKTUUR

§ 1. Prokuratuuriorganite süsteem

Mistahes süsteemis kui tervikus on struktuurielementid ühesuguse funktsiooniga ja omavahel kindlates seostes. Nõukogude prokuratuuriorganite süsteemina (prokurörisüsteemina) mõeldakse üleringiliselt tsentraliseeritud ja NSV Liidu peaprokurörile alluvate prokuratuuriorganite kogumit, mis on seotud seaduste täpse ja ühetaolise täitmise üle kõrgeima järelevalve teostamise funktsiooniga.

Eristatakse territoriaalseid ja eriprokuratuure. Territoriaalsete prokuratuuride tegevuspiirkond on kindlaks määratud NSV Liidu territooriumi administratiivse jaotusega (rajoon, oblast, liiduvabariik jne.), eriprokuratuuride tegevussfäär aga muude tunnustega (territooriumi eriotstarve, asutuse või ettevõtte spetsiifika, õiguserikkumise teatav laad, õiguserikkuja eriline seisund jms.). Territoriaalseteks prokuratuurideks on näiteks rajooni-, oblasti- ja liiduvabariikide prokuratuurid, eriprokuratuurideks aga sõjaväe-, transpordi-, parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve, looduskaitse- jt. prokuratuurid. Territoriaalsed ja eriprokuratuurid ei moodusta prokuratuuriorganite iseseisvaid süsteeme, nad on NSV Liidu prokuratuuriorganite ühtse süsteemi eri harud.

Nagu kohtu- nii ka prokuratuuriorganite süsteem koosneb lülidest. Samasse lülisse kuuluvate prokuratuuriorganite pädevus ja vahekord teiste prokuratuuriorganitega on põhimõtteliselt ühesugune. Teatavad erinevused võivad üksikutes liiduvabariikides esineda. Näiteks ei saa Eesti NSV prokuröri volitused täielikult kokku langeda VNFSV prokuröri volitustega, sest meie prokurörile alluvad vahetult rajoonide ja linnade prokurörid, VNFSV prokurörile aga oblastite ja nendega

võrdsustatud territooriumide prokurörid.

Territoriaalsete prokuratuuriorganite süsteem on kogu NSV Liitu silmas pidades neljalüliline.

Esimeseks, kõige madalamaks ja peamiseks lüliks on rajooni- ja linnaprokuratuurid. Rajooniprokuratuurid on moodustatud maarajoonides ja rajoonilise jaotusega linnades (näiteks Võru Rajooni Prokuratuur ja Tallinna Linna Mererajooni Prokuratuur). Linnaprokuratuurid kui esimese lüli prokuratuurid moodustatakse krailise ja oblastilise alluvusega linnades ning oblastilise jaotuseta liiduvabariikide vabariikliku alluvusega linnades (näiteks Tartu Linna Prokuratuur). Rajoonilise alluvusega linna teenindab vastava rajooni prokuratuur (näiteks Võru linna Võru Rajooni Prokuratuur).

Prokuratuuriorganite süsteemi teise lüli moodustavad autonoomsete vabariikide, kraide ja oblastite prokuratuurid ning oblastiprokuratuuride õigustega tegutsevad linnade prokuratuurid (näiteks Leningradi Linnaprokuratuur, kes on teiseks lüliks Leningradi linnarajoonide prokuratuuridele).

Omapärane on autonoomsete oblastite ja autonoomsete ringkondade prokuratuuride asend prokuratuuriorganite süsteemis. Kui autonoomne oblast kuulub vahetult liiduvabariigi koosseisu, on autonoomse oblasti prokuratuuril teise lüli staatus. Kuulub see aga krai koosseisu, on kõnesolev prokuratuur esimese ja teise lüli vahepealses seisundis (vastav prokurör allub kraisprokurörile, temale endale aga alluvad rajooniprokurörid). Viimati tähendatuga analoogilises seisundis on ka autonoomsete ringkondade prokuratuurid, sest autonoomne ringkond on alati krai või oblasti koosseisus. Esimese ja teise lüli vahepealses seisundis on samuti linnaprokuratuurid nendes linnades, kus on moodustatud ka rajoonide prokuratuurid ning linnaprokuratuuril ei ole oblastiprokuratuuri õigusi (näiteks Tallinna Linna Prokuratuur).

Prokuratuuriorganite süsteemi kolmandaks lüliks on liiduvabariikide prokuratuurid. Nõnda on see aga vaid nendes vabariikides, kus esineb oblastiline või sellele vastav jaotus. Kui säärane jaotus puudub, on vastava liiduvabariigi prokuratuuriorganite süsteem kahelüliline (esimene lüli — rajoonide ja linnade prokuratuurid, teine lüli — liiduvabariigi prokuratuur;

võimalik ka vahepeelses seisundis olev linnaprokuratuur).

Prokuratuuriorganite süsteemi kõrgeimaks lüliks on NSV Liidu Prokuratuur,* kes on kogu prokurörisüsteemi eesotsas.

Eriprokuratuuridest on "Seaduses" otseselt mainitud sõjaväeprokuratuuri ja transpordiprokuratuuri. NSV Liidu peaprokurör võib aga moodustada veel teisigi prokuratuure. Nagu eespool tähendatud, ongi seda tehtud.

Käesoleval ajal on ainsaks üleliiduliseks eriprokuratuuriks (on oma üleliiduline keskorgan ja allub vahetult NSV Liidu peaprokurörile) sõjaväeprokuratuur. Ükski selle organ liiduvabariigi prokurörile ei allu. Sõjaväeprokuratuuri süsteemi kohta vt. käesoleva peatüki § 6 p. 1.

Transpordi- ja teised eriprokuratuurid tegutsevad oblasti- või rajooniprokuratuuri õigustega ning kuuluvad vahetult liiduvabariikide prokuratuuriorganite süsteemi. Üleliidulist keskorganit nendel ei ole. Vastav prokurör allub kõrgemalseisvale territoriaalse prokuratuuri prokurörile ja tema (nende) kaudu peaprokurörile. Kaalumisel on siiski transpordiprokuratuuri muutmine üleliiduliseks organiks.

Nimetatud prokuratuuriorganeid alates rajooniprokuratuurist ja lõpetades NSV Liidu Prokuratuuriga võib pidada NSV Liidu prokurörisüsteemi struktuurielementideks. Oma struktuur on aga ka üksikutel prokuratuuriorganil. Siis peetakse silmas valitsusi, osakondi jms. üksusi, mis vastavas prokuratuuris on moodustatud. Igal prokuratuuriorganil on ka oma isikkoosseis. Prokuratuuritöötajateks selle sõna täpses tähenduses on vaid need isikud, kes otseselt täidavad prokuratuurile pandud funktsioone. Tehnilist personali siis silmas ei peeta.

§ 2. NSV Liidu peaprokurör. NSV Liidu Prokuratuur

NSV Liidu peaprokuröri funktsioon on fikseeritud NSV

* NSV Liidu prokuratuur (väike algustäht) tähistab süsteemi, ametkonda, NSV Liidu Prokuratuur (suur algustäht) aga selle keskaparaati.

Liidu konstitutsiooni §-s 164, mille kohaselt kõrgeim järelevalve seaduste täpse ja ühetaolise täitmise üle pannakse NSV Liidu peaprokurörile ja temale alluvatele prokuröridele. 1936. a. konstitutsioon pani mainitud funktsiooni üksnes peaprokurörile.

NSV Liidu peaprokurör juhib kõigi prokuratuuriorganite tegevust ja kontrollib nende tööd. Tema tegevuseks on tagada nõuetekohane kõrgeim järelevalve seaduste täitmise üle ja kuritegevusvastase võitluse korraldamine kõigi talle alluvate prokuröride poolt. Ka peab ta tagama seaduslikkuse prokuratuuriorganite endi tegevuses. Oma juhtimisfunktsiooni täidab peaprokurör ennekõike käskkirju, juhendeid ja juhiseid andes, mis on kohustuslikud kõigile prokuratuuriorganeile. Juhtised uurimistöo küsimustes on aga kohustuslikud mitte ainult prokuratuuri, vaid kõigile uurimisorganeile, olenemata nende ametkondlikust kuuluvusest. Ka määrab NSV Liidu peaprokurör kindlaks prokuröride ja uurijate ametisse nimetamise ja ametist vabastamise korra, välja arvatud need töötajad, kelle ametisse nimetamine ja ametist vabastamise kord on kehtestatud "Seadusega".

NSV Liidu peaprokuröril on aga ka niisuguseid ainuvolitusi, mille kasutamine ei ole otseselt prokuratuuriorganite juhtimine ega nende tegevuse kontrollimine. Nimetagem nendest järgmisi:

- 1) NSV Liidu Prokuratuuri aparaadi ja kolleegiumi juhtimine;

- 2) seadusandliku algatuse õigus NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressis ja Ülemnõukogus*;

- 3) esildiste tegemine NSV Liidu Ülemnõukogule küsimustes, mis nõuavad seaduste tõlgendamist;

- 4) liiduvabariikide, autonoomsete vabariikide, kraide, oblastite ja autonoomsete oblastite prokuröride ning mõnede

* Kirjanduses on väidetud, et kuna kõrgemalseisval prokuröril on õigus kasutada alamalseisva volitusi, siis tohib NSV Liidu peaprokurör algatada seadusi ka liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogudes ning teha neile esildisi seaduste tõlgendamiseks. [8, § 9, komm. 2 lg. 4]. Näib, et selle seisukoha autor on ise seadust meelevaldselt tõlgendanud.

teiste prokuratuuritöötajate ametisse nimetamine;

5) prokuratuuritöötajatele auastmete andmine;

6) liiduvabariikide prokuratuuride ja Sõjaväe Peaprokuratuuri Kolleegiumi isikkoosseisu kinnitamine;

7) osavõtt NSV Liidu Ülemkohtu pleenumi istungist ja ebaseaduslikeks peetavate pleenumimääruste kohta esildiste tegemine NSV Liidu kõrgemale riigivõimuorganile;

8) NSV Liidu Ülemkohtule esildiste esitamine andmaks kohtutele juhendavaid selgitusi seaduste kohaldamise küsimustes;

9) esildiste tegemine NSV Liidu Ülemnõukogule muudes küsimustes (peaprokuröri asetäitjate ja sõjaväe peaprokuröri ametisse nimetamiseks, NSV Liidu Prokuratuuri Kolleegiumi isikkoosseisu kinnitamiseks jne.).

NSV Liidu peaprokuröri enda nimetab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu ja kinnitab NSV Liidu Rahvasaadikute Kongress. Tema volituste tähtaeg on 5 aastat. Selle tähtaja möödumisel võidakse ta peaprokuröriks nimetada järgmiseks konstitutsiooniliseks tähtajaks. Viis aastat on ka kõigi alamalseisvate prokuröride volituste tähtaeg. Peaprokurör on vastutav ja aruandekohustuslik NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressi ja Ülemnõukogu ees.

NSV Liidu peaprokuröril on esimene asetäitja ja asetäitjad, kelle kinnitab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu peaprokuröri esildusel. Tal on ka vanemabid ja abid ning abid eriülesannete täitmiseks. NSV Liidu peaprokuröri juures on eriti tähtsate asjade vanemuurijad ja eriti tähtsate asjade uurijad. Nemad nimetab ametisse peaprokurör. Kõigi tähendatud isikute ametisse nimetamine pole mingite tähtaegadega seotud. Sama põhimõtte kehtib ka alamalseisvates prokuratuuriorganites.

NSV Liidu peaprokurör täidab talle pandud konstitutsioonilist funktsiooni peaasjalikult prokuratuuri keskaparaadi — NSV Liidu Prokuratuuri kaudu. Selle struktuur on kinnitatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 6. veebruari 1989. a. otsusega "NSV Liidu Prokuratuuri struktuuri kohta" [18].

NSV Liidu Prokuratuuris on moodustatud järgmised struktuuriüksused:

- majandustegevuses seaduste täitmise järelevalve valitsus;
- looduskaitse seadusandluse täitmise järelevalve valitsus;
- sotsiaalsfääris seaduslikkuse järgimise ja kodanike õiguste kaitse järelevalve valitsus;
- administratiivõiguserikkumisi käsitleva seadusandluse täitmise järelevalve valitsus;
- uurimise ja juurdluse järelevalve peavalitsus, kuhu kuuluvad siseasjade organite uurimise ja juurdluse järelevalve valitsus (põhivalitsuse õigustes) ning uurimisosakond (põhi-osakonna õigustes);
- kaadri ja õppeasutuste valitsus;
- riiklikku julgeolekut ning rahvussuhete ja rahvusvahelise õiguse küsimusi käsitlevate seaduste täitmise järelevalve valitsus;
- kohtutes kriminaalasjade arutamise järelevalve valitsus;
- transpordis seaduste täitmise järelevalve valitsus;
- alaealiste ja noorte kohta käivate seaduste täitmise järelevalve valitsus;
- teine valitsus;
- organiseerimis- ja kontrollivalitsus;
- kohtutes tsiviilasjade arutamise järelevalve valitsus;
- parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve osakond;
- Nõukogude seadusandluse süstematiseerimise ja propaganda osakond;
- informatsiooni- ja analüüsiosakond;
- kirjade läbivaatamise ja kodanike vastuvõtu valitsus, sealhulgas vastuvõturuum (osakonna õigustes);
- asjadevalitsus;
- prokuratuuriorganite planeerimise, finantseerimise ja materiaal-tehnilise varustamise valitsus.

NSV Liidu Prokuratuuri koosseisus on Sõjaväe Peaprokuratuur.

NSV Liidu peaprokuröri juures on eriti tähtsate asjade vanemuurijad, eriti tähtsate asjade uurijad ja abid eriülesan-

nete täitmiseks.

NSV Liidu Prokuratuuri juures on Üleliiduline Seaduslikkuse ja Õiguskorra Tugevdamise Probleemide Teadusliku Uurimise Instituut, prokuratuuri- ja uurimiskaadri kvalifikatsiooni tõstmise instituudid ning Teaduslik Metoodikanõukogu.

Seega on NSV Liidu Prokuratuuri struktuur kujundatud funktsionaalse tunnuse alusel: iga struktuuriüksus täidab kindlat funktsiooni. Ülesannete ja tegevuse laadi alusel võib neid tinglikult jaotada operatiivseteks ja organisatsioonilisteks. Operatiivsed täidavad vahetult prokurörijärelevalve või eeluurimise funktsiooni. Neid on 11 (nimetuses esineb sõna *järelevalve*). Teised valitsused ja osakonnad teevad vaid organisatsioonilist tööd.

NSV Liidu Prokuratuuri valitsuste ja osakondade funktsioonid selguvad üldkujul juba nende nimetusest. Täpsustuseks võib lisada järgmist.

NSV Liidu Prokuratuuri moodustamisest saadik on tema koosseisus olnud üldjärelevalvet korraldav struktuuriüksus — algul üldjärelevalve osakond, hiljem üldjärelevalve valitsus. See struktuuriüksus täitis kahte funktsiooni: 1) ise teostas kõrgeimat järelevalvet seaduste täitmise üle peaaesjalikult üleliiduliste organisatsioonide poolt; 2) suunas ja kontrollis üldjärelevalvealase töö korraldamist kogu prokurörisüsteemis ning rakendas meetmeid selle täiustamiseks. Viimati eksisteerinud üldjärelevalve valitsusse kuulusid 4 osakonda: valitsemisorganite poolt seaduste täitmise järelevalve osakond; tööstuses ja ehituses seaduste täitmise järelevalve osakond; põllumajanduses seaduste täitmise järelevalve osakond; looduskaitse-seaduste täitmise järelevalve osakond. Kõnesoleva valitsuse funktsioonid on nüüd siis jaotatud nelja iseseisva valitsuse vahel (eespool esitatud struktuuriüksuste loetelus 4 esimest).

Uurimise ja juurduse järelevalve peavalitsus (enne 6. veebruari 1989 uurimise peavalitsus) korraldab üleliidulises ulatuses võitlust kuritegevuse vastu ning tagab prokurörijärelevalve seaduste täitmise üle eeluurimis- ja juurdlusorganite poolt kooskõlas "Seaduse" § 28 nõuetega. Suunab ja kontrollib alamalseisvate prokuratuuride tööd kuritegevusvastase võitluse, kuritegude avastamise ja uurimise, samuti kuritegude

uurimise üle prokurörijärelevalve teostamise alal. Ise toimetab eeluurimist keerukamates ja aktuaalsemates kuriteoasjades ning teostab järelevalvet raskemate kuritegude uurimise üle prokuratuuri ja siseministeeriumi uurijate poolt. Rakendab meetmeid prokuratuuri ja siseministeeriumi uurimisaparaadis töö täiustamiseks.

Kaadri ja õppeasutuste valitsus tegeleb kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise parteiliste printsiipide järgimisega, kaadritöö stiili ja meetodite täiustamisega, prokuratuuritöötajate ideelis-poliitilise ja professionaalse taseme tõstmise, prokuratuuriorganite kaadri tugevdamise, prokuratuuritöötajatele soodsate töö- ja olmetingimuste loomisega jms. Ka teostab see valitsus NSV Liidu Prokuratuuri juures olevate õppeasutuste (instituutide) üldist juhtimist.

Riiklikku julgeolekut ning rahvussuhete ja rahvusvahelise õiguse küsimusi käsitlevate seaduste täitmise järelevalve valitsuse eelkäijaks oli viimati riikliku julgeoleku organites uurimise järelevalve osakond. Sellel olid uurimise peavalitsusega analoogilised funktsioonid nende kuritegude uurimise korraldamisel, mis on antud riikliku julgeoleku organite pädevusse; ka teostas see osakond järelevalvet seda laadi asjade arutamise üle kohtus. Kõnesoleva osakonna õigusjärglase funktsioone on nüüd avardatud, pannes talle järelevalve ka rahvussuhete ja rahvusvahelise õiguse küsimusi käsitlevate seaduste täitmise üle.

Kohtutes kriminaalasjade arutamise järelevalve valitsus ja kohtutes tsiviilasjade arutamise järelevalve valitsus täidavad kõigepealt prokurörifunktsioone NSV Liidu Ülenkohu suhtes (osavõtt kohtuasjade sisulisest arutamisest, samuti läbivaatamisest järelevalve korras, arvamuse esitamine kohtuotsuste ja -määruste seaduslikkuse ja põhjendatuse kohta, ebaseaduslike ja põhjendamatute kohtuaktide peale protestiprojektide koostamine jms.). Ühtlasi suunavad ja kontrollivad nende valitsuste töötajad alamalseisvate prokuratuuriorganite samalaadilist tööd, üldistavad prokurörijärelevalve praktikat ja rakendavad meetmeid järelevalve tõhustamiseks, osalevad õiguserikkumiste ärahoidmise abinõude väljatöötamises jne.

Transpordis seaduste täitmise järelevalve valitsus juhib

liiduvabariikide prokuratuuride kaudu transpordiprokuratuuride tegevust, teostab ise järelevalvet suuremate transpordiorganisatsioonide ja nende ametiisikute tegevuse seaduslikkuse üle, rakendab meetmeid õiguserikkumiste ärahoidmiseks transpordis jne.

Alaealiste ja noorte kohta käivate seaduste täitmise järelevalve valitsus jälgib alaealiste järelevalvetuse ja õiguserikkumiste ärahoidmiseks, samuti nende õiguste kaitseks antud seadustest kinnipidamist, alaealiste ja noorte kuritegude uurimise ning kohtuliku lahendamise seaduslikkust, seaduste täitmist alaealiste kinnipidamiskohtades — kasvatusliku töö kolooniates. Kõnealune valitsus juhib ka sellealast tööd alamalseisvates prokuratuurides, täiustab prokurörijärelevalve metoodikat vaadeldavas tööloigus ning suunab profülaktilist tööd alaealiste ja noorte õiguserikkumiste ärahoidmiseks.

Teine valitsus juhib nende eriprokuratuuride tegevust, kes teostavad järelevalvet seaduste täitmise üle riigikaitsega seotud tsiviilobjektidel.

Organiseerimis- ja kontrollivalitsuse peamine ülesanne on töökorralduse taseme tõstmine prokuratuuriorganeis, täitmisdistsipliini tagamine ning tegevusstiili ja -meetodite täiustamine alamalseisvate prokuratuuride juhtimisel.

Parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve osakond korraldab ja vajaduse puhul teostab ka ise järelevalvet mainitud asutuste tegevuse seaduslikkuse üle ning kavatseb abinõusid parandusliku töö asutustes peetavate isikute täielikuma paranemise ja ümberkasvamise tagamiseks.

Nõukogude seadusandluse süstematiseerimise ja propaganda osakond ise süstematiseerib normatiivakte ning peab arvestust nendes tehtud muudatuste ja täienduste kohta, millest vajalikel juhtudel teatab alamalseisvatele prokuratuuriorganitele. Sel moel ahistatakse prokuröre ja uurijaid Nõukogude seadustega kursis olekul. Ka rakendab see osakond meetmeid seadusandluse süstematiseerimise parandamiseks alamalseisvates prokuratuurides ning juhib prokuratuuripoolset Nõukogude seaduste täiustamist ja propageerimist.

Informatsiooni- ja analüüsiosakond juhib prokuratuuriorganeis arvestuse ja statistilise aruandluse korraldamist, ül-

distab ja analüüsib siseministeeriumist ja justiitsorganeist saabuvat informatsiooni kuritegevuse ja karistuse kohta ning teeb muud sellelaadilist tööd.

Kirjade läbivaatamise ja kodanike vastuvõtu valitsus tegeleb prokuratuuriorganeisse saabuvate ettepanekute, avalduste ja kaebuste lahendamise parendamisega. Selleks kontrollib ta kaebuste ja avalduste lahendamist alamalseisvates prokuratuurides, rakendab meetmeid põhjendatud pöördumiste rahuldamiseks jne. Ka vaatab ta läbi prokuratuuri keskaparaati saabuvaid ettepanekuid, avaldusi ja kaebusi ning nende lahendamiseiga seostuvaid dokumente ja peab nende arvestust. Ühtlasi annab kodanikele suusõnalisi selgitusi õigusküsimustes, vajaduse korral aga suunab neid juhtivtöötajate vastuvõtule.

Asjadevalitsus kontrollib peaprokuröri otsustuste täitmise õigeaegsust keskaparaadi struktuuriüksuste poolt, tagab keskaparaati saabuvate dokumentide edastamise kuuluvuse kohaselt, masinakirja-, stenograafia-, kopeerimis-, tõlke-, teatmealaste jms. tööde tegemise, rakendab meetmeid asjaajamise täiustamiseks prokuratuuriorganeis.

Prokuratuuriorganite planeerimise, finantseerimise ja materiaal-tehnilise varustamise valitsus korraldab prokuratuuri majandusküsimusi (materiaalsete kulutuste planeerimine; hoonete ehitamine, remontimine ja sisustamine; varustamine mootorsõidukite, kantseleitarvete, vormiriietusega jms.). Kontrollib rahaliste vahendite ja materiaalsete väärtuste õiget kulutamist.

NSV Liidu Prokuratuuri struktuuriüksustel on seega kaks peamist kohustust: ise täita teatavat funktsiooni üleliidulises ulatuses ning juhtida sellesama funktsiooni täitmist alamalseisvate organite poolt.

Alamalseisvate prokuratuuride tööd juhitakse väga mitmesugustes vormides: meetodiliste juhendite ja õppevahendite väljatöötamine, prokuratuuriorganite töö praktika üldistamine ja analüüs ning selle alusel üldistuste, ülevaadete jms. saatmine alamalseisvatele prokuratuuriorganeile, eesrindlike kogemuste levitamine, alamalseisvate prokuratuuride töötajate nõupidamiste ja seminaride korraldamine, alluvate prokuröride aruan-

nete ärakuulamine, alamalseisvate prokuratuuriorganite töö kontroll, neile praktilise abi osutamine jne. Juhtimise tähtsaimaks vormiks on siiski käskkirjade, juhendite ja juhiste andmine. Need puudutavad nii prokuratuuriorganite korralduse ja tegevuse üldküsimumsi kui ka prokurörijärelevalve üksikküsimumsi. Seejuures tuleb silmas pidada, et "Seaduse" §-s 13 lg. 3 ei mõelda juhiseid konkreetsetes kriminaalasjades, vaid uurimistöö üldküsimumstes, mis on kohustuslikud kõigile uurimisorganeile mistahes kuriteo uurimisel.

NSV Liidu Prokuratuuri valitsusi ja osakondi juhivad vahetult nende struktuuriüksuste ülemad, kes on NSV Liidu peaprokuröri asetäitjad, vanemabid või abid. Peaprokuröri asetäitjad on uurimise ja juurduse järelevalve peavalitsuse, kaadri- ja õppeasutuste valitsuse ning teise valitsuse eesotsas.

Valitsuste ja enamiku osakondade ülematel on asetäitjad, mõnel ka esimene asetäitja, kes on NSV Liidu peaprokuröri vanemabid või abid. Valitsustele ja osakondadele pandud kohustustest täidavad põhiosa seal töötavad vanemprokurörid ja prokurörid (neid pole vaid mõnes organisatsiooniliseks tööks loodud struktuuriüksuses, nagu asjadevalitsus). Näiteks kohtutes kriminaalasjade arutamise järelevalve valitsuses on peale ülema tema esimene asetäitja, 4 asetäitjat, 5 vanemprokuröri ja 36 prokuröri. See on suurim struktuuriüksus. Valitsustes ja osakondades on veel teisigi töötajaid (peaspetsialistid-konsultandid, vanemkonsultandid ja konsultandid, vaneminspektorid ja inspektorid, statistikud, insenerid, ökonomistid jne.).

NSV Liidu Prokuratuuris moodustatakse kolleegium järgmises koosseisus: NSV Liidu peaprokurör (esimees), tema esimene asetäitja ja asetäitjad ametikoha järgi, samuti teised prokuratuuriorganite juhtivtöötajad. Kolleegiumi isikkoosseisu kinnitab NSV Liidu Ülemnõukogu NSV Liidu peaprokuröri esildusel. See aga ei ole prokuratuuri keskaparaadi struktuuriüksus, on nõuandev organ peaprokuröri juures.

Kõnesolev kolleegium arutab oma istungeil tööd prokuratuuri tegevuse põhisuundades, täitmise kontrolli ning kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise küsimusi, tähtsamate käskkirjade ja juhendite projekte, kuulab ära sõjaväe peaprokuröri,

NSV Liidu Prokuratuuri peavalitsuste, valitsuste ja osakondade ülemate, liiduvabariikide prokuröride ja teiste prokuratuuritöötajate aruanded.

Kolleegiumi otsused viiakse ellu NSV Liidu peaprokuröri käskkirjadega. Lahkarvamuste korral NSV Liidu peaprokuröri ja kolleegiumi vahel viib peaprokuröri ellu oma otsuse, kandes tekkinud lahkarvamustest ette NSV Liidu kõrgemale riigivõimuorganile. Kolleegiumi liikmed omakorda võivad teatada oma arvamuse sellele samale organile.

Kolleegiumid moodustatakse ka liiduvabariikide, autonoomsete vabariikide, kraide, oblastite, viimastega võrdsustatud linnade ning autonoomsete oblastite prokuratuurides ja Sõjaväe Peaprokuratuuris.

NSV Liidu Prokuratuuri juures oleva Üleliidulise Seaduslikkuse ja Õiguskorra Tugevdamise Probleemide Teadusliku Uurimise Instituudi ülesanneteks on sotsialistliku seaduslikkuse olukorra uurimine, kuritegude põhjuste ja soodustingimuste väljaselgitamine, kuritegevuse ärahoidmise meetmete väljatöötamine, prokuratuuriorganite tegevuse vormide ja meetodite täiustamise ettepanekute läbitöötamine ja esitamine, soovitude ettevalmistamine prokurörijärelevalve tõhususe suurendamiseks, kuritegude edukamaks uurimiseks, kohtumenetluse taseme tõstmiseks jne. Kõnesolev instituut koordineerib teadusliku uurimise asutuste ja kõrgemate õppeasutuste tegevust õigusprobleemide läbitöötamisel, korraldab teaduskonverentse, sümposioone ja seminare, annab välja teadus-, meetoodilist, õppe- ja informatsioonikirjandust, valmistab ette teadustöötajate kaadrit ning teeb muudki tööd.

Teaduslik Metoodikanõukogu on nõuandev organ NSV Liidu Prokuratuuri juures ning tema ülesandeks on läbi vaadata teaduslikke ja muid ettepanekuid prokuratuuriorganite korralduse ja tegevuse parandamiseks. Mõeldud on ennekõike ettepanekuid õiguserikkumisevastase võitluse, prokurörijärelevalve vormide ja meetodite, prokuratuuriorganite valitsemise, eeluurimise ja seadusandluse kohaldamise praktika täiustamiseks. Ka annab vaadeldav nõukogu arvamusi NSV Liidu peaprokuröri käskkirjade, juhendite ja juhiste projektide, meetoodilise kirjanduse väljaandmise plaanide ja meetoodiliste vahendite

käsikirjade kohta, abistab liiduvabariikide prokuratuuride teaduslikke metoodikanõukogusid nende töö korraldamisel jne.

Metoodikanõukogu otsused on soovitava iseloomuga ning need saadetakse NSV Liidu Prokuratuuri juhtkonnale, keskaparaadi valitsustesse ja osakondadesse või NSV Liidu Prokuratuuri juures olevatesse instituutidesse.

§ 3. Liiduvabariigi prokuratuur

Liiduvabariigi prokuratuuri eesotsas on liiduvabariigi prokurör, kes allub vahetult NSV Liidu peaprokurörile. Kui tema on vastutav ja aruandekohustuslik NSV Liidu kõrgemate riigivõimuorganite ees, siis liiduvabariigi prokuröril oma vabariigi kõrgemate riigivõimuorganitega analoogilisi suhteid ei ole.

Liiduvabariigi prokuröril on nagu NSV Liidu peaprokurörilgi volitusi, mis alamalseisvatel prokuröridel puuduvad. Olulisemad on nendest järgmised:

1) liiduvabariigi prokuratuuri aparaadi ja kolleegiumi juhtimine;

2) liiduvabariigi prokuratuuriorganitele kohustuslike käskkirjade, juhendite ja juhiste andmine;

3) seaduste algamise õigus vabariigi kõrgemates riigivõimuorganites;

4) esildiste tegemine liiduvabariigi ülemnõukogule küsimustes, mis nõuavad liiduvabariigi seaduste tõlgendamist;

5) autonoomsete ringkondade, rajooni- ja linnaprokuröride ametisse nimetamine;

6) autonoomse vabariigi, krai-, oblasti-, linna- ja autonoomse oblasti prokuratuuri kolleegiumi isikkoosseisu kinnitamine;

7) osavõtt liiduvabariigi ülemkohtu pleenumi istungitest ja ebaseaduslikuks või põhjendamatuks peetava pleenumi juhendava selgituse kohta esildise tegemine NSV Liidu peaprokurörile (kui selgitus ei ole kooskõlas üleliidulise seadusega) või liiduvabariigi kõrgemale riigivõimuorganile (kui selgitus on vastuolus liiduvabariigi seadusega);

8) liiduvabariigi ülemkohtule esildiste esitamine andmaks kohtule juhendavaid selgitusi liiduvabariigi seaduste kohaldamise küsimustes.

Liiduvabariigi prokuröril on esimene asetäitja ja asetäitjad, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist NSV Liidu peaprokurör liiduvabariigi prokuröri esildusel. Liiduvabariigi prokuröril on samuti vanemabid ja abid ning võivad olla abid eriülesannete täitmiseks.

Liiduvabariigi prokurör täidab oma funktsioone liiduvabariigi prokuratuuri aparaadi abil, mille struktuur on üldjoontes analoogiline keskaparaadi struktuuriga. Eesti NSV Prokuratuuris on järgmised struktuuriüksused:

- üldjärelevalve osakond;
- uurimisvalitsus. Selle koosseisus on siseministeeriumi organites eeluurimise ja juurdluse järelevalve osakond ning uurimisosakond. Viimati nimetatute teostab järelevalvet prokuratuuriorganites toimetatava eeluurimise üle. Uurimisosakonna koosseisu kuuluvad tegelikult ka eriti tähtsate asjade vanemuurijad ja eriti tähtsate asjade uurijad, kui “Seaduse” kohaselt on nad liiduvabariigi prokuröri juures. Nemad uurivad prokuratuuri alluvusse antud raskemaid ja keerukamaid kuriteoasju. Liiduvabariigi prokuratuuris võivad olla ka vanemuurijad. Eesti NSV Prokuratuuris neid ei ole;
- kohtutes kriminaalasjade arutamise järelevalve osakond;
- kohtutes tsiviilasjade arutamise järelevalve osakond;
- alaealiste kohta käivate seaduste täitmise järelevalve osakond;
- organisatsioonilise töö ja kontrolli osakond;
- Eesti NSV prokuröri vanemabid ja abid:
 - vanemabi ja abi parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve alal;
 - vanemabi ja abi riikliku julgeoleku organites uurimise järelevalve alal;
 - vanemabi transpordi sfääris seaduste täitmise järelevalve alal;
 - abi Nõukogude seadusandluse süstematiseerimise ja propaganda alal;

- abi;
- kaadriosakond;
- esimene osakond;
- kantselei;
- rahandus- ja majandusosakond. Seega on meie vabariigis prokuratuuri mõne vähem mahuka tööloigu juhtimine pandud vabariigi prokuröri vanemabile ja abile, ilma et selleks oleks moodustatud osakondi. Analoogiline olukord esineb teisteski väiksemates liiduvabariikides. Seoses muudatustega NSV Liidu Prokuratuuri struktuuris 6. veebruarist 1989 on oodata analoogilisi muudatusi ka liiduvabariikide prokuratuuriaparaadi struktuuris.

Liiduvabariigi prokuratuuri valitsuste ja osakondade ülesanded on analoogilised NSV Liidu Prokuratuuri vastavate struktuuriüksuste omadega: ise vahetult täita mingit prokurörifunktsiooni ja juhtida selle täitmist alamalseisvate prokuratuuride poolt. Liiduvabariigi prokuratuur kontrollib seaduste täitmist üldjuhul vabariigi keskorganisatsioonide (ministeeriumid, riiklikud komiteed, ülemkohus jne.) ja nende ametiisikute, vajaduse korral aga mistahes organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt.

Ka liiduvabariigi prokuratuuri valitsuste ja osakondade eesotsas on ülemad. Nendeks on vabariigi prokuröri vanemabid ja abid. Ka on võimalik, et seda kohustust täidab liiduvabariigi prokuröri asetäitja. Näiteks Eesti NSV Prokuratuuri uurimisvalitsuse ülem on ühtlasi Eesti NSV prokuröri asetäitja. Selles valitsuses on veel 2 ülema asetäitjat (Eesti NSV prokuröri vanemabid). Üks nendest juhib siseministeeriumi organites eeluurimise ja juurdluse järelevalve osakonda, teine aga uurimisosakonda.

Liiduvabariigi prokuratuuri valitsustes ja osakondades töötavad peaaesjalikult vanemprokurörid ja prokurörid ning peaspetsialistid-konsultandid, vanemkonsultandid ja konsultandid, vaneminspektorid ja inspektorid, ökonomistid, inseneerid jt.

Liiduvabariigi prokuratuuris moodustatakse kolleegium järgmises koosseisus: liiduvabariigi prokurör (esimees) ja teised prokuratuuriorganite juhtivtöötajad. Kolleegiumi isikkoos-

seisu kinnitab NSV Liidu peaprokurör liiduvabariigi prokuröri esildusel. Eesti NSV Prokuratuuri kolleegium on 10-liikmeline. Peale vabariigi prokuröri kuuluvad sinna kõik prokuröri asetäitjad, üldjärelevalve osakonna ülem, kohtutes kriminaalasjade arutamise järelevalve osakonna ülem, organisatsioonilise töö ja kontrolli osakonna ülem, kaadriosakonna ülem, Tallinna Linna prokurör ja Eesti NSV transpordiprokurör.

Kolleegium arutab oma istungeil prokuratuuriorganite tegevuse tähtsamaid küsimusi, seaduste täitmise järelevalve kohta antud NSV Liidu peaprokuröri käskkirjade täitmist, kuulab ära valitsuste ja osakondade ülemate, alamalseisvate prokuröride ja teiste prokuratuuriorganite aruanded, arutab kaadri valiku, paigutamise ja kasvatamise küsimusi ning käskkirjade ja juhendite projekte.

Kolleegiumi otsused viiakse ellu liiduvabariigi prokuröri käskkirjadega. Lahkarvamuse korral liiduvabariigi prokuröri ja kolleegiumi vahel viib liiduvabariigi prokurör ellu oma otsuse, kandes tekkinud lahkarvamustest ette NSV Liidu peaprokuröridele. Kolleegiumi liikmed omakorda võivad teatada oma arvamuse NSV Liidu peaprokuröridele.

§ 4. Autonoomse vabariigi, krai, oblasti, linna, autonoomse oblasti ja autonoomse ringkonna prokuratuur

Autonoomse vabariigi, krai, oblasti, linna* ja autonoomse oblasti prokuratuuri eesotsas on vastav prokurör, kes allub liiduvabariigi prokuröridele, tema kaudu aga NSV Liidu peaprokuröridele. Kui autonoomne oblast kuulub krai koosseisu, allub autonoomse oblasti prokurör vahetult kraiprokuröridele. Autonoomse ringkonna prokurör allub kas krai- või oblasti-prokuröridele. Vaadeldavad prokuratuurid teostavad järelevalvet seaduste täitmise üle nii vahetult kui ka neile alluvate rajooni- ja linnaprokuröride kaudu.

Autonoomse vabariigi, krai-, oblasti-, linna ja auto-

* Mõeldakse Moskvat, Leningradi ja liiduvabariikide pealinnu, millele on antud oblasti õigused.

noomse oblasti prokuröriil on esimene asetäitja ja asetäitjad, vanemabid ja abid. Autonoomse ringkonna prokuröriil võivad olla asetäitjad, vanemabid ja abid.

Autonoomse vabariigi, krai, oblasti, linna ja autonoomse oblasti prokuratuuris moodustatakse valitsused ja osakonnad. Nende ülemateks ja ülemate asetäitjateks on vastava prokuröri vanemabid või abid. Valitsustes ja osakondades on vanemprokurörid ning valitsuse ja osakonna prokurörid, samuti võivad olla peaspetsialistid-konsultandid. Autonoomsete ringkondade prokuratuurides valitsusi ja osakondi ei moodustata.

Autonoomse vabariigi, krai, oblasti, linna ja autonoomse oblasti prokuratuuris moodustatakse kolleegium järgmises koosseisus: prokuratuuri eesotsas olev prokurör (esimees) ja teised prokuratuuriorganite juhtivtöötajad. Kolleegiumi isikkoosseisu kinnitab liiduvabariigi prokurör vastava prokuröri esildusel. Nende kolleegiumide volitused on analoogilised liiduvabariigi prokuratuuri kolleegiumi volitustega. Autonoomse ringkonna prokuratuuris kolleegiumi ei ole, seal on prokuröridele nõuandvaks institutsiooniks operatiivnõupidamine, mis kutsutakse kokku vastavalt vajadusele.

Erinevalt teistest siin kõnesolevatest prokuröridest nimetab autonoomse ringkonna prokuröri ametisse liiduvabariigi prokurör ja kinnitab NSV Liidu peaprokurör.

Nagu eespool mainitud, et kuulu autonoomse ringkonna prokuratuur autonoomse vabarügi, krai-, oblasti-, linna- ja autonoomse oblasti prokuratuuriga samasse lülisse. Öeldu kehtib ka nende liiduvabariikide pealinnade prokuratuuride kohta, kellele ei ole antud kõiki oblastiprokuratuuri õigusi. Üheks nüisuguseks on Tallinna Linna Prokuratuur, kes on vahetult kõrgemalseisvaks organiks Tallinna linnarajoonide prokuratuuridele. Ise ta allub Eesti NSV prokuröridele.

Tallinna Linna Prokuratuuri koosseisus on prokurör, 2 prokuröri asetäitjat, prokuröri vanemabid ja abid ning eriti tähtsate asjade uurijad ja vanemuurijad. On moodustatud 2 osakonda - uurimisosakond ja üldjärelevalveosakond, kelle ülemateks on linna prokuröri asetäitjad.

Oblastiprokuröri volitustest puuduvad Tallinna linna prokuröriil näiteks järgmised: uurimise ja vahi all pidamise

tähtaja pikendamine, rajooniprokuröri kassatsiooniprotesti tagasivõtmine, operatiivtöötajate ametisse nimetamine ja ametist vabastamine ning nendele distsiplinaarkaristuste määramine. Tallinna Linna Prokuratuuris ei ole moodustatud kolleegiumi.

§ 5. Rajooni- ja linnaprokuratuur

Rajooni- ja linnaprokuratuur on prokuratuuriorganite süsteemi kõige madalam ja peamine lüli. Seda põhjusel, et nad on moodustatud meie maa kõige väiksemas ja arvukamas administratiiv-territoriaalses üksuses ning neile langeb prokurörijärelevalve mahust kõige suurem osa. Tegelevad ju rajooni- ja linnaprokuratuur üksnes vahetu prokurörijärelevalvega, samal ajal kui kõigi teiste prokuratuuriorganite ülesandeks on ka madalamalseisvate prokuratuuride töö juhtimine.

Rajooni- ja linnaprokuratuuri eesotsas on vastavalt rajooni- või linnaprokurör. Nemad nimetab ametisse liiduvabariigi prokurör NSV Liidu peaprokuröri kinnitamisel viieks aastaks. Pärast selle tähtaja möödumist võidakse nad samale ametikohale nimetada uueks konstitutsiooniliseks tähtjaks. Seadus ei piira prokuröri ametisoleku üldist tähtaega.

Oma tegevuses alluvad rajooni- ja linnaprokurör autonoomse vabariigi, krai-, oblasti-, autonoomse oblasti või autonoomse ringkonna prokurörile, liiduvabariikides aga, kus prokuratuuriorganite süsteem on kahelüliline, liiduvabariigi prokurörile.

Rajooni- ja linnaprokurör täidavad kõiki prokuröri-funktsioone vastava rajooni või linna territooriumil. Olulisemadena nendest nimetagem järgmisi.

Üldjärelevalve alal jälgivad nad kohalike nõukogude täitevkomiteede, nende valitsuste ja osakondade, rajoonilise või linnalise alluvusega ettevõtete, asutuste, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide poolt antavate aktide seaduslikkust. Kui need aktid on seadusega vastuolus, siis rajooni- (linna-) prokurör protestib nad. Kui aga on vaja protestida oblastilise, liiduvabariigilise või üleliidulise alluvusega asutuste või ettevõtete juhtijate akte või toimin-

guid, siis teeb rajooni- (linna-) prokurör selle kohta esildise kõrgemalseisvale prokurörile.

Rajooni- ja linnaprokurör on kuritegevusvastase võitluse organisaatorid. Seepärast on neile pandud kohustus teostada järelevalvet vastava rajooni või linna juurdlus- ja eeluurimisorganite tegevuse seaduslikkuse üle. Nende juhtimisel korraldatakse ametkondadevahelisi nõupidamisi kuritegevusvastase võitluse küsimustes ning koordineeritakse riigiorganite ja ühiskondlike organisatsioonide (vabatahtlikud rahvamalevad, seltsimehelikud kohtud jne.) jõupingutusi selles vallas.

Rajooni- ja linnaprokurör saadavad juurdlus- ja eeluurimisorganite uuritud kriminaalasjad arutamiseks rahvakohustusse ning jälgivad nende arutamise seaduslikkust. Kuna aga rahvakohus arutab üle 90 % kõigist kriminaal- ja tsiviilasjades, siis langeb rajooni- ja linnaprokurörile peamine koormus kõrgeima järelevalve teostamisel kohtute tegevuse seaduslikkuse üle. Rajooni- ja linnaprokurör jälgivad samuti kohtuotsuste ja -määruste täitmist ning seaduste järgimist kinnipidamiskohdades. Ka kontrollivad nad kinnipidamiskohdadest vabanenud isikute töölerakendamist.

Rajooni- ja linnaprokurör tuginevad oma tegevuses üldsuse kaasabile.

Rajooni- ja linnaprokuratuuri eesotsas on vastav prokurör, kellel võivad olla asetäitjad, vanemabid ja abid. Rajooni- ja linnaprokuratuuris on vanemuurijad ja uurijad. Prokuröri asetäitjad ja teised operatiivtöötajad nimetab ametisse ja vabastab ametist autonoomse vabariigi, krai-, oblasti- või linna-prokurör, oblastilise jaotuseta liiduvabariigis aga liiduvabariigi prokurör.

Rajooni- ja linnaprokuröri asetäitjate ja abide volitused on erisugused. Asetäitjad vastutavad prokuröriga võrdsel määral prokuratuuri töö eest tervikuna. Prokuröri äraolekul on neil kõik prokuröri õigused. Abidel on prokuröri õigused aga vaid siis, kui nad käskkirja alusel on pandud prokuröri kohustusi täitma.

Kohustused prokuröri, tema asetäitjate ja abide vahel jaotatakse kas territoriaalsel või funktsionaalsel põhimõttel. Kõige vastutusrikkamate ülesannete täitmise võtab prokurör

loomulikult endale. Ühtlasi kannab ta vastutust seaduslikkuse eest rajoonis või linnas tervikuna.

Struktuuriüksused (osakonnad, jaoskonnad jms.) rajooni- ja linnaprokuratuuris tavaliselt puuduvad.

§ 6. Eriprokuratuurid

1. Sõjaväeprokuratuur

Prokuratuuriorganite ühtsesse süsteemi kuulub ka sõjaväeprokuratuur, kellele on pandud kõrgeim järelevalve seaduste täpse ja ühetaolise täitmise üle NSV Liidu relvajõududes. Territoriaalsetel prokuratuuriorganitel oleks selle funktsiooni teostamine raskendatud peaaesjalikult kahel põhjusel. Esiteks. Prokurörijärelevalve teostamine relvajõududes eeldab mitte ainult õigusteadmisi, vaid ka sõjaväes kehtivate eriaktide ja üldse sõjaväeelu põhjalikku tundmist. See on aga jõukohane vaid sõjaväe tegevteenistuses olevatele isikutele, kellest sõjaväeprokuratuurid komplekteeritaksegi. Teiseks. NSV Liidu relvajõudude struktuur ei ole rangelt seotud meie riigi territooriumi administratiivse jaotusega ning mingi sõjaväeosa ei pruugi kaua paikneda ühes kohas. Selle tõttu võib territoriaalsel prokuratuuril olla võimatu viia lõpuni alustatud järelevalvetoimingut või kriminaalasja uurimist.

Sõjaväeprokuratuuri korraldus ja tegevuse kord määratakse kindlaks seadusega "NSV Liidu Prokuratuurist", NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. augusti 1981. a. seadlusega kinnitatud "Sõjaväeprokuratuuri põhimäärusega"* ja teiste NSV Liidu seadusandlike aktidega. Liiduvabariikide seadusandlikud aktid (näiteks kriminaalprotsessi koodeks) reglementeerivad üksnes sõjaväeprokuröride ja sõjaväeprokuratuuri uurijate volituste teostamise korda.

Sõjaväeprokuratuuri kuulumisest prokuratuuriorganite ühtsesse süsteemi järeldub, et sõjaväeprokuratuurile on põhimõtteliselt omased needsamad ülesanded, tegevuse põhisuu-

* Vt. NSVL ÜT. - 1981. - Nr. 32. - Art. 956.

nad ning korralduse ja tegevuse põhimõtted, mis territoriaalsetele prokuratuuridelegi. Siiski on vaadeldava prokuratuuri korraldusel ja tegevusel teatav spetsiifika. Tingitud on see ennekõike NSV Liidu relvajõudude ülesannete ja struktuuri eripärast ning sõjaväeteenistuse erilisest korrast.

Sõjaväeprokuratuuri ülesandeks kõige üldisemal kujul on sotsialistliku seaduslikkuse ja õiguskorra igakülgne kindlustamine NSV Liidu relvajõududes. Spetsiifilisteks ülesanneteks on kaitsta igasuguste rünnete eest:

NSV Liidu julgeolekut, tema relvajõudude võitlusvõimet ja lahinguvalmidust, sõjaväedistsipliini ning kehtestatud sõjaväeteenistuskorda;

sõjaväelaste, sõjaväehitajate ja kogunemistele kutsutud sõjaväekohustuslaste ning nende perekonnaliikmete, NSV Liidu relvajõudude tööliste ja teenistujate ning teiste kodanike õigusi ja vabadusi;

sõjaväeosade, -asutuste, -õppeasutuste, NSV Liidu relvajõudude ettevõtete ja organisatsioonide õigusi ning seaduslikke huve.

Kogu oma tegevusega soodustab sõjaväeprokuratuur NSV Liidu relvajõudude ametiisikute, kõigi sõjaväelaste ja kogunemistele kutsutud sõjaväekohustuslaste kasvatamist NSV Liidu konstitutsiooni, Nõukogude seaduste, sõjaväevandetootuse ja sõjaväemäärustike täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise ning sotsialistliku ühiselu reeglite järgimise vaimus.

Nagu territoriaalsete prokuratuuride nii ka sõjaväeprokuratuuri tegevuse põhisuundadest on kõige olulisem järelevalve seaduste täpse täitmise üle.

Üldjärelevalve sõjaväeprokuratuuri tegevusena seisneb järelevalves seaduste, sõjaväemäärustike ja muude sõjaväeseadusandluse aktide täitmise üle kõigi sõjaväejuhtimisorganite, sõjaväeosade, -asutuste, -õppeasutuste, NSV Liidu relvajõudude ettevõtete, organisatsioonide, komandöride (ülemate) ja teiste ametiisikute, kõigi sõjaväelaste ja kogunemisele kutsutud sõjaväekohustuslaste, sõjaväehitajate ning teiste isikute poolt, kelle kohta on NSV Liidu seadusandluses erisäte, NSV Liidu relvajõudude tööliste ja teenistujate poolt nende teenistuskohustuste täitmisel.

Juurdlus- ja eeluurimisorganid tegutsevad ka NSV Liidu relvajõududes. Juurdlusorganiks on sõjaväeosade ja väekoondiste komandörid ning sõjaväeasutuste ülemad või nende määratud ohvitserid, eeluurimisorganiks aga sõjaväeprokuraaturide uurijad. Sõjaväeprokuratuur teostab järelevalvet seaduste täitmise üle nii sõjaväe kui ka riikliku julgeoleku organite juurdlusorganite ja uurijate poolt, kes uurivad sõjatribunalidele alluvaid kuriteoasju. *

Sõjaväeprokuratuur teostab järelevalvet seaduste täitmise üle asjade arutamisel ja läbivaatamisel sõjatribunalis.

Lõpuks on sõjaväeprokuraatuuri järelevalve all seaduste ja sõjaväemäärustike järgimine sõjaväelaste ja sõjaväehitajate kinnipidamiskohtades ning distsiplinaarväeosades ning sõjatribunali mõistetud karistuste täitmine sõjaväeosades.

Peale järelevalve on ka sõjaväeprokuraatuurile pandud muidki kohustusi: võitlus kuritegevuse ja muude õiguserikkumiste vastu NSV Liidu relvajõududes; eeluurimine kriminaalasjades; kuriteo toimepannud isikute kriminaalvastutusele võtmine ja kuriteo eest vastutuse vältimatuse tagamine; abinõude rakendamine õiguserikkumiste ärahoidmiseks ning nende põhjuste ja soodustingimuste väljaselgitamiseks ja kõrvaldamiseks; osavõtt Nõukogude seaduste propageerimisest relvajõududes jms.

Oma funktsioone täidavad sõjaväeprokurörid samade meetoditega ja samade volituste alusel ning reageerivad seaduserikkumistele niisamuti nagu territoriaalsed prokuröridki.

Ka sõjaväeprokuraatuuris kehtib ühtsuse ja tsentralisatsiooni põhimõte. Iga sõjaväeprokurör allub kõrgemalseisvale sõjaväeprokurörile ning sõjaväe peaprokuröri kaudu NSV Liidu peaprokurörile. Liiduvabariigi prokurörile sõjaväeprokurör ei allu. Sõjaväe peaprokurör allub ainult NSV Liidu peaprokurörile.

Sõjaväeprokuraatuuri tegevuse põhimõtetest on mainimist vääriv spetsiifika vaid kahel. Nimelt tegutsevad need prokuratuurid koostöös sõjaväe juhtkonna, poliitorganite, sõ-

* Riikliku julgeoleku organid uurivad ka niisuguseid kriminaalasju, mis alluvad üldkohtule.

jatribunalide, ühiskondlike organisatsioonide ja sõjaväelaste kollektiividega, mitte aga rahvasaadikute nõukogudega, teiste riigorganitega ja töökollektiividega nagu territoriaalsed prokuratuurid. Seaduslikkuse ja õiguskorra kindlustamisel tugineb sõjaväeprokuratuur mitte ainult tsiviilkodanike, vaid ka sõjaväelaste aktiivsele abile. Kui territoriaalne prokuratuur täidab oma volitusi sõltumatult kohalikest organitest, siis sõjaväeprokuratuur on sõltumatu ka mistahes sõjaväeorganist.

Sõjaväeprokuratuuride süsteem on kolmelüliline.

Kõrgeimaks lüliks on Sõjaväe Peaprokuratuur, mis kuulub NSV Liidu Prokuratuuri koosseisu. Sõjaväe Peaprokuratuuri eesotsas on sõjaväe peaprokurör, kelle kinnitab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu NSV Liidu peaprokuröri esildusel. Sõjaväe peaprokuröril on esimene asetäitja, asetäitjad, vanemabid ja abid. Sõjaväe Peaprokuratuuris on valitsused, osakonnad, kantselei ja vastuvõturuum. Valitsustes ja osakondades on sõjaväe vanemprokurörid ja sõjaväeprokurörid. Sõjaväe peaprokuröri juures on eriti tähtsate asjade vanemuurijad ja eriti tähtsate asjade uurijad. Sõjaväe Peaprokuratuuris võivad olla ka vanemuurijad.

Keskmiseks lüliks on relvajõudude väeliigi, sõjaväeringkonna (rinde), õhukaitseringkonna, väegrupi ja laevastiku sõjaväeprokuratuur. Nende eesotsas on sõjaväeprokurör, kelle nimetab ametisse NSV Liidu peaprokurör sõjaväe peaprokuröri esildusel ning kellel on esimene asetäitja ja asetäitjad, vanemabid ja abid. Nimetatud sõjaväeprokuratuurides moodustatakse osakonnad ja kantselei. Osakondades on osakondade sõjaväeprokurörid. Keskmise lüli sõjaväeprokuratuuris on vanemuurijad ja eriti tähtsate asjade uurijad.

Madalaimaks lüliks on armee, flotilli, väekoondise ja garnisoni sõjaväeprokuratuur eesotsas sõjaväeprokuröri, kelle nimetab ametisse sõjaväe peaprokurör ning kinnitab NSV Liidu peaprokurör. Temal on asetäitjad, vanemabid ja abid. Kõnesolevates prokuratuurides on veel vanemuurijad ja uurijad ning nendes võidakse moodustada jaoskondi.

Sõjaväe peaprokuröri ja kõigi alamalseisvate sõjaväeprokuröride volituste tähtaeg on 5 aastat.

Paikkonnas, kus erandlike asjaolude tõttu ei tegutse teisi

prokuratuuriorganeid, võib NSV Liidu peaprokurör panna prokurörijärelevalve teostamise ja kõigi kuritegude uurimise sõjaväeprokuratuurile.

Sõjaväeprokuröride ja sõjaväeprokuratuuri uurijate ametikohtadele nimetatakse NSV Liidu kodanikke — NSV Liidu relvajõudude ohvitseri, kellel on juriidiline kõrgharidus ning vajalikud poliitilised, tööalased ja moraalsed omadused. Sõjaväeprokurör peab olema vähemalt 25 aastat vana. Lõpetamata juriidilise kõrgharidusega ohvitseri nimetamine sõjaväeprokuröri ja sõjaväeprokuratuuri uurija ametikohale on lubatud vaid üksikjuhtudel ning toimub NSV Liidu peaprokuröri kehtestatavas korras.

Sõjaväeprokuratuuri ohvitserkoosseis, lipnikud, mitšmanid, seersandid, vanemad, sõdurid ja madrused on sõjaväe tegevteenistuses ning nendele laienevad sõjaväemäärustikud ja -eeskirjad, mis määravad kindlaks sõjaväeteenistuse korra.

Sõjaväeprokuröre ja sõjaväeprokuratuuri uurijaid ergutatakse ning nad kannavad distsiplinaarvastutust NSV Liidu relvajõudude distsiplinaarmäärustiku eeskirjade järgi. Seejuures on ergutamise ning sõjaväedistsipliini rikkumise ja ametialase üleastumise eest distsiplinaarkaristuste kohaldamise õigus vaid kõrgemalseisval sõjaväeprokuröril.

2. Transpordiprokuratuur

Järelevalve teostamiseks transpordis hakkasid prokuratuuriorganid spetsialiseeruma kohe pärast Nõukogude prokuratuuri asutamist. Esiialgu tegutsesid paralleelselt raudteetranspordiprokuratuur ja veetranspordiprokuratuur. 1953. a. need ühendati.

Kuni 1960. aastani oli transpordiprokuratuuridel ka üleliiduline organ — Transpordi Peaprokuratuur NSV Liidu Prokuratuuri koosseisus. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 3. märtsi 1960. a. seadlusega transpordiprokuratuurid NSV Liidu Prokuratuuri süsteemis kaotati, nende funktsioonid pandi liiduvabariikide prokuratuuriorganitele. Samas aga nähti ette, et vajaduse korral võidakse NSV Liidu peaprokuröri otsusega luua raudtee- ja veetranspordis iseseisvaid prokuratuure, kellel

on rajooniprokuratuuri õigused ja kes alluvad kõrgemalseisvatele territoriaalsele prokuratuurile.

"Seaduse" § 12 kohaselt moodustatakse transpordiprokuratuur ka õhutranspordis ning transpordiprokuratuuril on nüüd oblasti-, rajooni- või linnaprokuratuuri õigused.

Transpordiprokuratuuri töö korraldust reglementeerib NSV Liidu peaprokuröri käskkiri nr. 46 5. novembrist 1980.

Transpordiprokuratuuri funktsioonid:

1) Järelevalve seaduste täitmise üle kõigi organisatsioonide, ettevõtete, asutuste ja ametiisikute poolt, kes kuuluvad raudteetranspordi, tsiviillennunduse, mere- ja jõelaevanduse (-transpordi) ning nimetatud transpordiliikide objekte ehitava transpordiehituse ministeeriumi süsteemi. Eesti NSV-s on vastavateks süsteemideks Eesti Raudteekond, Eesti NSV Tsiiviillennunduse Valitsus, Eesti NSV Merelaevandus, "Eesti Kalatööstus", kalurikolhooside püügilaevastik, 2 sillarongi ning Tartu Jõesadam.

2) Prokuratuuri uurimisalluvusse kuuluvate niisuguste kuritegude uurimine, mis on toime pandud vaksalis, raudteejaamas, metroos, rongis, raudteetammil või väljaspool asulat oleval eraldusribal, mere- ja jõesadamas, lennujaamas, laeval, lennukis jne. Transpordiprokuratuur uurib ka raudtee-, vee- ja õhutransporditöötajate teenistusalasid kuritegusid ning mainitud transpordi ohutu liiklemise või ekspluateerimise eeskirjade kuritegelikku rikkumist, olenemata transpordivahendi ametkondlikust kuuluvusest.

3) Järelevalve seaduste täitmise üle transpordis tegutsevate siseasjade organite administratiivses tegevuses ning juurd-luse ja eeluurimise toimetamisel. Eesti NSV-s on niisuguseks organiks Eesti Transpordi Siseasjade Valitsus oma liiniosakondade ja -punktidega;

4) Järelevalve seaduste täitmise üle transpordiprokuratuuri saadetud kriminaalasjade arutamisel esimese astme kohtus, kui tegemist on veoste riisumisega suures või eriti suures ulatuses, transpordivahendi ohutu liiklemise või ekspluateerimise seaduste rikkumisega, töökaitse-eeskirjade rikkumisega vms. kuritegudega. Teist laadi kriminaalasjade kohtusse saatmisel teatab transpordiprokuratuur sellest kirjalikult vastavale

territoriaalsele prokuratuurile, kellele siis järelevalvekohustus üle läheb. Edasist järelevalvet nende kohtuasjade üle, mida esimese astme kohtus arutati transpordiprokuröri osavõtul, teostab territoriaalne prokuratuur.

Oblastiprokuratuuri õigustega tegutsev transpordiprokuratuur allub liiduvabariigi prokuröridele, rajooniprokuratuuri õigustega transpordiprokuratuur aga kas kõrgemalseisvale transpordi- (kui need on olemas) või liiduvabariigi prokuröridele. Eesti Transpordiprokuratuur, kes tegutseb alates 1. jaanuarist 1977, on rajooniprokuratuuri õigustega ja allub vahetult Eesti NSV prokuröridele. Balti Transpordiprokuratuuriga ta vaid koordineerib oma tööd ühiste küsimuste lahendamiseks.

Oblastiprokuröri õigustega transpordiprokuröridel võib olla esimene asetäitja ja asetäitjad, samuti vanemabid ja abid. Nendes prokuratuurides moodustatakse valitsusi ja osakondi, samuti kolleegium. Tegutsevad eriti tähtsate asjade uurijad ja vanemuurijad. Rajooniprokuröri võrdsustatud transpordiprokuröridel võivad olla asetäitjad, vanemabid ja abid. Nendes prokuratuurides on vanemuurijad ja uurijad. Eesti Transpordiprokuratuuri koosseisus on prokurör, prokuröri asetäitja, 2 vanemabi ja 3 abi, 1 vanemuurija ning 2 uurijat.

3. Muud eriprokuratuurid

1. Parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve prokuratuur teostab järelevalvet seaduste täitmise üle parandusliku töö ja kasvatusliku töö kolooniates, türmides, ravi- ja tööprofülaktooriumides, kasvatus- ja tööprofülaktooriumides ning range režiimiga psühhiaatriahaglates. Ta tegutseb NSV Liidu peaprokuröri 15. jaanuaril 1988 kinnitatud põhimääruse alusel.

Vaadeldava prokuratuuri ülesandeks on jälgida, et isikute paigutamine parandusliku töö asutustesse ja nende kinnipidamine seal toimuks seadusega kehtestatud alustel, korras ja tingimustel ning et rangelt järgitaks kinnipeetavate õigusi ja kohustusi.

Parandusliku töö asutustes seaduse järgimise järelevalve prokuratuuri ülesanded:

1) järelevalve seaduste täitmise üle parandusliku töö asutustes, kaasa arvatud järelevalve selle üle, et järgitaks seadusega kehtestatud süüdimõistetute õigusi ja kohustusi karistuse kandmisel;

2) eluurimise toimetamine nendes prokuratuuri uurimisalluvusse kuuluvates kuriteoasjades, mis on toime pandud parandusliku töö asutustes sinna paigutatud isikute või nende asutuste enda töötajate (välja arvatud sisevägede sõjaväelased) poolt. Ka uurib see prokuratuur parandusliku töö asutuste juhtivkoosseisu kuuluvate isikute ametialaseid kuritegusid;

3) järelevalve parandusliku töö asutustes toimepandud kuritegude uurimise seaduslikkuse üle siseministeeriumi organite poolt;

4) järelevalve vaadeldava prokuratuuri poolt esimese astme kohtule antud asjade lahendamise seaduslikkuse üle;

5) õiguserikkumiste ja omavolifaktide ennetamine parandusliku töö asutustes.

Parandusliku töö asutustes seaduste järgimise järelevalve prokuratuuridel on rajoonidevaheliste prokuratuuride õigused ja nad alluvad kas liiduvabariigi, autonoomse vabariigi, krai- või oblastiprokuröridele.

Eesti NSV-s tegutseb 18. aprillist 1984 Parandusliku Töö Asutustes Seaduste Järgimise Järelevalve Tallinna Prokuratuur. Vaatamata oma nimetusele teostab ta järelevalvet ka väljaspool Tallinnat asuvate parandusliku töö asutuste tegevuse seaduslikkuse üle. Allub Eesti NSV prokuröridele. Prokuratuuri koosseisus on prokurör, prokuröri asetäitja, 2 abi ja 1 uurija. Selle prokuratuuri operatiivne juhtimine on pandud ühele Eesti NSV prokuröri vanemabile.

2. Ökoloogilise olukorra katastroofiline halvenemine meie maal on tinginud vajaduse looduskaitseprokuratuuri järele. Esimene niisugune moodustati 1987. a. Habarovski Rajoonidevahelise Looduskaitseprokuratuuri näol. Ta teenindab kogu Habarovski kraid, teostades järelevalvet looduskaitse seaduste järgimise üle kõigi ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide, samuti organite poolt, kes kontrollivad loodusvarade ratsionaalset kasutamist ja keskkonnakaitset.

Eesti NSV-s ei ole niisugust prokuratuuri veel moodus-

tatud, kuigi vähemalt Kirde-Eestis oleks see juba vajalik.

3. Riigikaitsega on peale relvajõudude seotud veel teatavad tsiviilobjektid, kus ei pruugi olla ühtegi sõjaväelast (näiteks tehas). Prokurörijärelevalve teostamiseks niisugustel objektidel on samuti moodustatud eriprokuratuurid. Nad alluvad otseselt NSV Liidu Prokuratuurile. Eesti NSV-s on säärane prokuratuur Paldiskis.

3. peatükk

PROKURATUURI ISIKKOOSSEISU PUUTUVAD ERIKÜSIMUSED

§ 1. Prokuröri ja uurija ametikohale nimetatavale isikule esitatavad nõuded

“Seaduse” § 20 lubab prokuröriks ja prokuratuuri uurijaks nimetada NSV Liidu kodanikke, kellel on juriidiline kõrgharidus ning vajalikud poliitilised, tööalased ja moraalsed omadused. Üksikjuhtudel, NSV Liidu peaprokuröri kehtestatud korras, tohib kõnesolevatele ametikohtadele nimetada ka lõpetamata juriidilise kõrgharidusega isikuid.

Kuna töötamine prokuratuuriorganis juhtival ametikohal nõuab peale teoreetilise ettevalmistuse ka praktilise töö oskust ja elukogemusi, siis on kehtestatud kord, et mistahes prokuratuuriorgani eesotsas oleva prokuröri ametikohale nimetatakse isik, kes on vähemalt 25 aastat vana. Prokuröri asetäitja ja abi ning prokuratuuri uurija suhtes see kitsendus ei kehti.

Kui juriidilise kõrgõppeasutuse lõpetanud isikul ei ole erialase töö praktilisi kogemusi, tuleb tal enne prokuröri (tavaliselt siiski prokuröri abi või asetäitja) või uurija ametikohale nimetamist stažeerida prokuratuuriorganeis ühe aasta jooksul. Seda tähtaega lühendada või stažeerimisest hoopiski vabastada võib vaid üksikjuhtudel NSV Liidu peaprokuröri poolt kehtestatud korras.

Stažeerimise eesmärgiks on noorspetsialisti ettevalmistamine iseseisvaks tööks prokuratuuris. Stažeerimise ajal omandab ta uurija ja abiprokuröri kohuste täitmiseks vajaliku praktilise töö kogemuse, õpib tundma prokuratuuriorganite töö spetsiifikat, süvendab kõrgõppeasutuses saadud teadmisi kuritegude uurimise ja prokurörijärelevalve alal, omandab kriminalistikatehnikavahendite kasutamise võtteid kuritegude

uurimisel, tutvub teadusliku töökorraldusega jne.

Stažeerimine toimub üldjuhul rajooni- ja linnaprokuratuurides uurija või abiprokuröri ametikohal NSV Liidu peaprokuröri kinnitatud programmi kohaselt. Protsessi- ja muid ametlikke dokumente kirjutavad stažöörid alla kui uurija või abiprokuröri kohusetäitjad. Nad saavad 90 % maarajooni prokuratuuri uurijale ettenähtud minimaalsest ametipalgast.

Stažeerimisest võidakse vabastada isikuid, kellel on partei-, nõukogude või komsomolitöö kogemusi, samuti neid, kes varem on töötanud juriidilisel erialal kohtus, siseministeeriumi või riikliku julgeoleku organites.

Stažeerimise tähtaja lõppemisel kuulub noorspetsialist atesteerimisele. Atesteerimiskomisjoni positiivse järelduse korral annab pädev prokurör käskkirja isiku nimetamiseks rajooni- või linnaprokuratuuri uurijaks või abiprokuröriks. Ühtlasi teeb komisjon siis esildise esimese auastme — nooremjurist — omistamiseks. Tuleb komisjon aga järeldusele, et isik pole iseseisvaks tööks piisavalt ette valmistatud, võidakse stažeerimise tähtaega pikendada kuni 6 kuu võrra. Siis toimub uus atesteerimine. Kui ka teistkordsel atesteerimisel ei jõuta positiivsele järeldusele, tuleb noorspetsialistil hakata tööle mõnes teises ametkonnas.

Pärast ametikohale nimetamist korraldatakse noorspetsialisti järjekordne atesteerimine 2 aasta pärast, seejärel aga 1 kord kas 4 või 5 aasta jooksul (5 aasta jooksul "Seaduse" § 7 korras nimetatavate prokuröride suhtes).

NSV Liidu Prokuratuuri juures on Kõrgem Atestatsioonikomisjon. Atestatsioonikomisjon tegutseb ka liidu- ja autonoomse vabariigi, krai, oblasti, oblasti õigusega linna ja autonoomse oblasti prokuratuuris ning oblastiprokuratuuri õigusega transpordiprokuratuuris. Sõjaväeprokuröre ja sõjaväeprokuratuuride uurijaid atesteeritakse korras, mis on ette nähtud NSV Liidu relvajõudude ohvitserkoosseisu jaoks.

Komisjon võib atesteeritava suhtes teha soovitusi ergutamiseks, auastme andmiseks, edutamise reservi arvamiseks, kõrgemale ametikohale nimetamiseks, tema töökogemuste tundmaõppimiseks ja levitamiseks, suunamiseks kvalifikatsiooni tõstma, auastme või ametikoha madaldamiseks.

Atesteerimise kord on kindlaks määratud NSV Liidu peaprokuröri 25. juuli 1983. a. käskkirjaga nr. 52 kinnitatud sellekohase põhimäärusega.

Teenistust prokuratuuris ei ole lubatud ühendada tööga ettevõttes, asutuses ja organisatsioonis, välja arvatud teaduslik või pedagoogiline tegevus. See keeld kehtib prokuratuuritöötajate sõltumatuse tagamiseks oma kohustuste täitmisel.

§ 2. Prokuratuuritöötajate auastmed

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 29. oktoobri 1980. a. seadlusega kinnitatud "NSV Liidu prokuratuuriorganite töötajate auastmete põhimäärusega" [19] on kehtestatud järgmised auastmed:

tegelik riigiõigusnõunik

1. klassi riigiõigusnõunik

2. klassi riigiõigusnõunik

3. klassi riigiõigusnõunik

vanemõigusnõunik

õigusnõunik

nooremõigusnõunik

1. klassi jurist

2. klassi jurist

3. klassi jurist

nooremjurist.

Auastmed antakse järjestikku, vaid positiivse iseloomustuse korral ning vastavalt ametikohale ja tööstaazile. Auastme andmise järjestikkusest on lubatud kõrvale kalduda ainult järgmistel juhtudel:

1) töötajatele, kes on prokuratuuriorganisse tööle tulnud partei-, nõukogude ja õiguskaitseorganitest, antakse auaste nende ametikohta, teadmisi ja töökogemusi arvestades;

2) NSV Liidu peaprokuröril on õigus üksikjuhtudel, teenistuskohuste eeskujuliku täitmise eest:

– anda järgmine auaste enne ettenähtud aja möödumist;

– kõrgemale ametikohale edutamisel tõsta auastet järjestikkusest kinni pidamata, kuid mitte rohkem kui kaks auastet üle selle, mida töötaja omab;

— teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile esildis auastme andmise kohta ja anda järgmine auaste kõrgem, kui on ette nähtud töötaja ametikoha järgi.

Iga ametikoha järgi on ette nähtud auastme lagi. Nime- tagem nendest järgmisi, millel on tähtsust meie koduvabariigis:

2. ja 3. klassi jurist, nooremjurist — linna- ja rajooni- prokuröri abi;

1. klassi jurist — linna- ja rajooniprokuröri vanemabi, linna- ja rajooniprokuratuuri vanemuurija ja uurija;

nooremõigusnõunik — linna- ja rajooniprokuröri ase- täitja;

õigusnõunik — eriti tähtsate asjade uurija liiduvabarii- gi prokuröri juures, liiduvabariigi prokuratuuri valitsuste ja osakondade vanemprokurör ja prokurör, selle prokuratuuri vanemuurijad, rajoonilise jaotusega suure linna (ka Tallinna) prokuröri asetäitja, linna- ja rajooniprokurör;

vanemõigusnõunik — liiduvabariigi prokuratuuri vanemabi ja abi (valitsuse ja osakonna ülem ja nende ase- täitja, valitsuse koosseisu kuuluva osakonna ülem ja nende asetäitja), liiduvabariigi prokuröri abi eriülesannete alal, ra- joonilise jaotusega suure linna prokurör, eriti tähtsate asjade vanemuurija liiduvabariigi prokuröri juures;

3. klassi riigiõigusnõunik — liiduvabariigi prokuröri asetäitja;

2. klassi riigiõigusnõunik — liiduvabariigi prokurör.

Tegeliku riigiõigusnõuniku auaste on vaid NSV Liidu peaprokuröri. Selle ning 1., 2. ja 3. klassi riigiõigusnõuniku auastme annab NSV Liidu kõrgem riigivõimuorgan, teised aga NSV Liidu peaprokurör oma käskkirjaga.

Järgmise auastme võib nooremjuristile anda poolteise aasta, 3. ja 2. klassi juristile kahe aasta, 1. klassi juristile ja nooremõigusnõunikule kolme aasta, õigusnõunikule kolme ja poole ning vanemõigusnõunikule nelja aasta möödumisel. 3., 2. ja 1. klassi riigiõigusnõuniku auastmes oleku aega ei kehtestata, vastavatele isikutele võib järgmist auastet anda vaid ametikohal edutamise või eriti väljapaistva töö korral.

Prokuratuuritöötajad kannavad auastet eluaeg. Auaste võidakse ära võtta ainult juhul, kui isik vallandatakse proku-

ratuuriorganitest kompromiteerivate tegude eest. Teenistuskohuse jämeda rikkumise või ebaväärika käitumise eest võidakse auastet madaldada.

Isikule, kellele on antud auaste, kehtestatakse ametipalga lisand, arvestades auastet. Lisandi suuruse määrab kindlaks NSV Liidu Ministrite Nõukogu.

Prokuratuuritöötaja, kellel on auaste, peab ametikohustuste täitmisel olema kindlaksmääratud eraldusmärkidega vormirõivastuses.

§ 3. *Prokuratuuritöötajate ergutused ja vastutus*

Nõukogude prokuratuuritöötaja peab olema kõrgete moraalseste omadustega, sotsialistliku seaduslikkuse ning riigi ja ühiskonna huvide rikkumiste suhtes printsiipiaalsuse ja leppimatuse eeskujuks, peab ühendama oma ametialased teadmised kodanikumehisusega, äraostmatuse ja õiglusega. Ta peab rangelt järgima põhiseadust ja teisi seadusi, ilmutama initsiatívi töös, tõstma prokuröri- ja uurimistöö taset ning efektiivsust, arendama ja tugevdama sidemeid üldsusega ning kaasa aitama kodanike õigusteadvuse kasvatamisele.

Teenistusalase tubliduse eest on ette nähtud prokuröride ja uurijate ergutamine ning autasustamine, teenistuskohustuste täitmata jätmise või häbistava üleastumise eest aga distsiplinaarvastutusele võtmine. Mittesõjaväelastest prokuröri ja uurija suhtes peab see toimuma kooskõlas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 17. veebruari 1984. a. seadlusega kinnitatud "Prokuröride ja NSV Liidu prokuratuuriorganite uurijate ergutamise ja distsiplinaarvastutuse määrustikuga" [20]. Sõjaväeprokuröre ja -uurijaid ergutatakse ning nad kannavad distsiplinaarvastutust "NSV Liidu relvajõudude distsiplinaarmäärustiku" eeskirjade järgi.

Ergutamise ja autasustamise vahendid:

- 1) tänu;
- 2) rahaline preemia;
- 3) kingitus;
- 4) hinnaline kingitus;

- 5) aastme tõstmine;
- 6) autasustamine rinnamärgiga "Prokuratuuri autöötaja";
- 7) autasustamine Riigiasutuste Töötajate Ametiühingu Keskkomitee ja NSV Liidu peaprokuröri aukirjaga.

Eriliste tööalaste teenete eest võidakse prokuratuuritöötajat esitada autasustamiseks riiklike autasudega ja aunimetuste andmiseks.

Õigus ergutada tänu, rahalise preemia ja kingitusega on kõigil teistel prokuröridel, välja arvatud autonoomsete ringkondade ning rajooni- ja linnaprokurörid ning nendega võrdsustatud eriprokuratuuride prokurörid. Hinnaliste kingitustega ergutavad vaid NSV Liidu peaprokurör ja liiduvabariikide prokurörid. Aastme tõstmine kuni vanemõigasnõunikuni (kaasa arvatud) ja autasustamine rinnamärgiga "Prokuratuuri autöötaja" on üksnes NSV Liidu peaprokuröri õigus.

Esildise autasustamiseks liidu- või autonoomse vabariigi aukirja või tänukirjaga ning liidu- või autonoomse vabariigi aunimetuste andmiseks teevad NSV Liidu peaprokurör, liidu- või autonoomse vabariigi prokurör vastavalt liidu- või autonoomse vabariigi seadusandlusele. Esildise autasustamiseks NSV Liidu ordenite ja medalitega teeb üksnes NSV Liidu peaprokurör.

Distsiplinaarkaristused:

- 1) märkus;
- 2) noomitust;
- 3) vali noomitust;
- 4) aastme alandamine;
- 5) rinnamärgi "Prokuratuuri autöötaja" äravõtmine;
- 6) madalamale ametikohale viimine;
- 7) vallandamine;
- 8) vallandamine koos aastme äravõtmisega.

Ka distsiplinaarvastutusele võtmise õigus on üksnes autonoomse ringkonna ning rajooni- ja linnaprokurörist kõrgemal seisval prokuröril. Peaprokuröril on seejuures kõik ülalnimetatud distsiplinaarõigused, välja arvatud aastme andmine ja vallandamine koos aastme äravõtmisega, kui aastme oli andnud NSV Liidu kõrgem riigivõimuorgan. Liiduvabariikide prokurörid tohivad kohaldada märkust, noomitust ja valju

noomitust ning viia madalamale ametikohale ja vallandada neid töötajaid, kelle nad on ise ametisse nimetanud. Madalamalseisvatel prokuröridel on analoogilised õigused nende nomenklatuuri kuuluvate isikute suhtes.

Enne distsiplinaarkaristuse määramist peab üleastujalt võtma kirjaliku seletuse. Vajaduse korral võidakse toimetada teenistuslik kontroll. Karistus tuleb määrata hiljemalt ühe kuu jooksul üleastumise avastamise päevast, arvestamata töötaja haiguse või puhkusel viibimise aega ning teenistusliku kontrolli aega. Karistust ei või määrata pärast ühe aasta möödumist üleastumise toimepanemise päevast. Kui töötaja on aga toime pannud teo, mis on sobimatu tema ametikohaga prokuratuuriorganites, vallandatakse ta sõltumata ajast, mis on möödunud selle teo toimepanemise päevast. Distsiplinaarkaristuse peale võib kaevata kõrgemalseisvale prokurörile, kellel on õigus karistus tühistada või muuta seda kergemaks või karmimaks.

See prokurör, kellel ergutamise ja distsiplinaarkaristuse määramise õigus puudub, teeb neile alluvate töötajate ergutamiseks või karistamiseks esildise kõrgemalseisvale prokurörile.

Nii ergutamine kui ka distsiplinaarkaristuse määramine tehakse teatavaks vastava prokuröri käskkirjaga. Ergutamine kantakse töötaja tööraamatusse ja isiklikku toimikusse. Käskkiri distsiplinaarkaristuse määramiseks tehakse distsiplinaarvastutusele võetud töötajale teatavaks allkirja vastu ning käskkiri lisatakse isiklikku toimikusse. Ergutamisest ja karistamisest informeeritakse samuti kas kõiki vastava prokuratuuriorgani töötajaid või ainult käskkirjas tähendatud isikuid.

Kirjanduse ja normatiivaktide loetelu

1. Lenin, V.I. "Kahekordsest" allumisest ja seaduslikkusest // Teosed. - Kd. 33. - Lk. 328 - 332.
2. Lenin, V.I. Lõppsõna rahu kohta peetud ettekande puhul 26. oktoobril (8. novembril) // Teosed. - Kd. 26. - Lk. 226 - 228.
3. NLKP XXVII kongressi otsuste täitmise ja uutmise süvendamise ülesannetest: NLKP Keskkomitee peasekretäri M. Gorbatsõvi ettekanne NLKP XIX üleliidulisel konverentsil 28. juunil 1988 // NLKP XIX üleliidulise konverentsi materjale. - Tln.: Eesti Raamat, 1988. - Lk. 3 - 79.
4. Дзенилис Я. Наши насущные заботы // Соц. законность. - 1988. - № 10. - С. 7 - 8.
5. Закон для всех // Правда. - 1988. - 18 июня.
6. Козлов А.Ф. Компетенция прокуратуры СССР // Компетенция прокуратуры СССР: Межвуз. сб. науч. тр. / Свердлов. юрид. ин-т. - Свердловск, 1985. - С. 4 - 16.
7. Козлов А.Ф. Конституционные принципы прокурорского надзора // Прокурорский надзор и укрепление социалистической законности в советском государстве: Межвуз. сб. науч. тр. / Свердлов. юрид. ин-т. - Свердловск, 1981. - С. 11 - 41.
8. Комментарий к Закону о прокуратуре СССР / Под ред. Рекункова А.М. - М.: Юрид. лит., 1984. - 222 с.
9. Литовский В.Д. О понятии и содержании прокурорской проверки // Правоведение. - 1988. - № 5. - С. 89 - 93.
10. Москалец А. Ведомственный контроль или высший надзор // Соц. законность. - 1988. - № 11. - С. 18 - 19.
11. Найдено Н. Независимость прокурора? За нее еще приходится бороться // Соц. законность. - 1988. - № 6. - С. 40 - 44.
12. Обсуждение проблем совершенствования законодательства о судостроительстве и судопроизводстве //

Сов. юстиция. - 1988. - № 12. - С. 28 - 29.

13. Рябцев В.П. Понятие и виды функций прокуратуры // Вопросы борьбы с преступностью / Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупрежд. преступности. - М.: Юрид. лит., 1983. - Вып. 39. - С. 48 - 53.
14. Сафонов А.П. О функциях прокурорского надзора // Прокур. надзор и укрепл. соц. законности в сов. государстве: Межвуз. сб. науч. тр. / Свердлов. юрид. ин-т. - Свердловск, 1981. - С. 41 - 48.
15. Сухарев А. XIX Всесоюзная партийная конференция и проблемы перестройки прокурорского надзора // Соц. законность. - 1988. - № 11. - С. 3 - 11.
16. NSV Liidu prokuratuurist: NSV Liidu 30. novembri 1979. a. seadus // NSVL ÜT 1979. - Nr. 49. - Art. 843.
17. Sõjaväeprokuratuuri põhimäärus: Kinnitatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. augusti 1981. a. seadlusega // NSVL ÜT 1981. - Nr. 32. - Art. 956.
18. NSV Liidu Prokuratuuri struktuuri kohta: NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 6. veebruari 1989. a. otsus // NSVL ÜT 1989. - Nr. 6. - Art. 42.
19. NSV Liidu prokuratuuriorganite töötajate auastmete põhimäärus: Kinnitatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 29. oktoobri 1980. a. seadlusega // NSVL ÜT 1980. - Nr. 45. - Art. 950.
20. Prokuröride ja NSV Liidu prokuratuuriorganite uurijate ergutamise ja distsiplinaarvastutuse määrustik: Kinnitatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 17. veebruari 1984. a. seadlusega // NSVL ÜT 1984. - Nr. 8. - Art. 121.

Келле Никол.
ПРОКУРАТУРА В СССР.
Учебное пособие для студентов
юридического факультета.
На эстонском языке.
Тартуский университет.
ЭССР, 202400, г. Тарту, ул. Юликопи, 18.
Vastutav toimetaja J. Günter.
Korректор L. Jago.
Paljundamisel antud 20.02.1990.
Formaat 60x84/16.
Kujutusaraber.
Masinakiri. Rotaprint.
Tingtrükipoognaid 4,42.
Arvestuspoognaid 4,20. Trükipoognaid 4,75.
Trüklaiiv 450.
Tell. nr. 112.
Hind 15 kop.
TÜ trükkoda. ENSV, 202400 Tartu, Tugi i. 78.